THE BOOK WAS DRENCHED

TEXT PROBLEM WITHIN THE BOOK ONLY

UNIVERSAL LIBRARY
OU_204904
UNIVERSAL LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T 82 V46G   Accession No. T 1116

Author వేంకటరత్నం నాయుడు. పరిష్కర్త.

Title గీతార్థ సంగ్రహ రత్నమాల.

This book should be returned on or before the date last marked below.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీశోభనాద్రీశ్వరోవిజయతామ్.

శుభమస్తు.

గోవర్ధనోద్ధారణము.

ఇది

శ్రీ రాజా వేంకటాద్ర్యప్పారాయ విరచితము.

నూజవీడు.

కవిప్రశంస

శ్రీయుత పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారిది

పర్యాలోకన

శ్రీమదిత్యాది శ్రీమాన్ బొమ్మకంటి వీరరాఘవాచార్యులవారు.

నూజవీడు,

శ్రీగౌరీ ముద్రాక్షరశాలయందు,

ముద్రింపఁబడెను.

1928.

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీశోభనాద్రీశ్వరో విజయతాన్.

శ్రీ నానానూతన నాట్యవిశేషముపంబుల ♦ శోభాద్రిసంగతి మే
లౌ కాయకంబు సగంబుసంగతులను, నా ♦ గిబ్బాలి నాసల్బునన్
దేశాంచిన్ భువనాలిబెంచి, తుదకున్ ♦ శిక్షించి, పృచ్ఛించు, మూ
డౌ కాలంబులదాల్చి పెల్గు పరా ♦ త్మానీశుచున్ గొల్చెదన్.

పల్లవకామినీనయన ♦ వాంఛితచంచంబులు, కేశబృందభృం
గోల్లసనంబు, దివ్యరుచి ♦ రోత్రిదలాంత జరాజనాపిముల్
పల్లలితాననాబ్జచయ ♦ సంగతినొప్పు సుమాపవాటిలో
నల్లనవాసు కృష్ణగజ ♦ ముంచితసత్కృపమమ్ము బ్రోచుతన్.

వనగోపీనయనాబ్జరాజి యలరన్ ♦ వైభంబ దేవేంద్ర బం
ధుర గర్వోంభదిమాంబుదోమం గను సం ♦ తోషంబుతో ధేనువుల్
కెరలన్ భానుకరంబు పోల్కి మను పే ♦ కెంగేలు గోవర్ధనం
బురుసాలభద్రముతోడ నెత్తె మదిలో ♦ నూహింతు నాహస్తమున్

శుభ మస్తు.

పాత్రపట్టిక.

1 కృష్ణుఁడు.

2 గోపకులు.

3 గోపికలు.

4 విప్రకన్యలు.

5 బలరాముఁడు.

6 నందుఁడు.

7 దేవేంద్రుఁడు.

8 బృహస్పతి.

9 భటుఁడు.

10 అప్సరసలు.

11 ద్వారపాలకుఁడు.

పూర్వరంగము.

కవిప్రశంస.

ప్రవేశము—పుష్పాంజలితో సూత్రధారుడు.

ఘనతరంతరు లతి ♦ కాలతాంతములఁ
దరుణపంక్తుల హ్వా ♦ న్సానసిజాతములఁ
బరిమళింపఁగఁజేసి ♦ వసుధనంద ఖిలు
నెలమిఁజేకూర్చెను ♦ సవ్వసవాహనునఁ
బ్రకృతి సుందరమూర్తిఁ ♦ బ్రబలి మీసమునఁ
కోకిలక్క-గతి సుఖం ♦ బొసఁగఁగూర్చుచుండెఁ
బరిమళానిలములఁ ♦ బండువెన్నెలలఁ
గలకంఠసద్వోచుఁ ♦ గడచుసీతేంబు
పోయినుండఁగనీక ♦ సంతోషముప్పు
కుసనాటక ప్రద ♦ ర్శనమునఁ దెప్పి
యూరక జాగుచేయుచు ♦ నుండెసనుచు
గోసమూనకుఁ డోస ♦ భాసములారా!
చెలువంపు నెలయూలి ♦ చలిమియుఁబోలె
క్షణభంగురంబైన ♦ సంతోషభవము
కలకాలమొక రీతి ♦ నిలువంగఁబోదు
సత్యంబుచెప్పెద ♦ సర్వగతుకుని
సత్కృత్సనంబె శా ♦ శ్వతసుఖావహము
కాన మీహృదయముల్ ♦ నరఁగించుకొండి.
సమధికానందంబు ♦ సమకూర్చుకొనుఁడు
నాతపూపకంబుఁ బ్ర ♦ యోగింతుఁగనుఁడు

పౌరుషంబున ఘన్ను ♦ పరిపోషణమున
దక్షిణాపథమేలి ♦ రమశేషమహిమ
కలకాలమును వెల్గు ♦ కాకతీయాంధ్ర
శ్రీ భూపాలుర ♦ విజయసేనలకు
నాయకుల్ గా దండ ♦ నాథులుగాను
సేవమన్నె వెలమభూ ♦ నేతలానాడు
శౌర్యవిఖ్యాతి బా ♦ జనులుగామరిరి;
ఆంధ్ర వెలనూస్వ ♦ యంబులోన
బిరుదగద్దెలుగొన్న ♦ విప్పర్లగోత్ర
పరుల నప్పారాయ ♦ వంశభూషితుడు
ఘన దాన ధర్మార్థి ♦ ఖ్యాతినైనవాడు
సుయశ్శ్రీరు పూండిలో ♦ కొండ్రెడ్డివృంగము
నైన రాజాలింగ ♦ యాఖ్యారాయనికి
పుత్రయోగపాత్రి ♦ నాత్రోధన్యసు
ఘనతీర్థయాత్రలు ♦ గన్నటేయపు
నాంధ్రాంగ్ల భాషలం ♦ దభ్యాసించు
సూరిపబ్లిహితుండు ♦ సుజనసౌఖ్యంధుడు
నై సెట్టి శ్రీవేంక ♦ టాద్రిస్వామిరాయ
రుచిర వాగ్విభవు డై ♦ అలరగ వెలసినాడు!
ఆతనిరాజేంద్రుడు ♦ పశుకోటలను సం
గ్రహమంబునను బ్రహ్మ ♦ రాయాంతకృతియు,
నా వెన్నె మనోజ్ఞత ♦ నాంతి రూపకము
వరుసగా మకరించి ♦ పద్యమాలికలు
లిఖియించి యిష్టము ♦ లీలావతారు

శ్రీకృష్ణదేవుని ♦ చిత్రచారిత్ర
లందొక్క కథనూప ♦ కాకృతినొడఁ
దనరు గోవర్ధనో ♦ ద్ధారణంబనగ
పలుకు పల్కునఁ దేన ♦ లొలుకరచించె
నానాటకమె యిప్పు ♦ డాడుచున్నార
మరసి యానందింపుఁ ♦ డయ్య మీరెల్ల
వేళమించేనటంచు ♦ వినుపకుఁడయ్య
యారంభమగు నాట ♦ కాభినయంబు
వినవచ్చె నల్లదే ♦ వేణుగానంబు
చెవులఁ దన్పుచునుండెఁ ♦ జిలుగజ్జైవళి
యాలకింపుండదే ♦ యంభారవంబు
కోకో యనెడి గోప ♦ కుల కాంతలవిగో:
వేణుగోపాలుండు ♦ వేంచేయుచుండె
సావధానులుగండు ♦ సాధువులార!

(పుష్పాంజలివిడచి నిష్క్ర)మించుచు[illegible] :

శ్రీ రస్తు.

శ్రీశోభనాద్రీశ్వరో విజయతాతే.

శుభమస్తు.

గోవర్ధనోద్ధారణము.

ప్రథమాంకము.

ప్రవేశము—గోపబాలురు.

1 వ గోప—హో! హో! ఇటు. ఇటు. అరరే! మోసపోతిరా! ఈయావు బోతు మనమాటలు చెవిఁ బెట్టక, తన యిచ్చవచ్చిన వారికిఁ బోవుచున్నదే!

2 వ గోప—మరలు. మరలు. ఓహో! దీనికి నాడులంతయుఁ బాగ నెక్కి, కొమ్ముల కెగఁబ్రాకినదిరా. కావున నెవ్వరైన వారిపై నంత తలవిసరుచుఁ బైబడుచున్నది.

3 వ గోప—ఓరీ! దీని నాప మన తరముగాదురా! కృష్ణుఁడైనను బలరాముఁడైనను రావలెనురా!

4 వ గోప—అదిగో మన కృష్ణుఁడిటకు వచ్చుచున్నాఁడు. ఓరీ! కృష్ణా!

(మురళి వాయించుచు కృష్ణుఁడు ప్రవేశించును.)

కృష్ణ—ఏమి! ఏమి యుపద్రవము వచ్చినదిరా! ఇట్లు కేకలు వేయుచున్నారు.

1 వ గోప—కృష్ణా! ఈయాఁబోతు మామాట వినకున్నదిరా! నీవు పోయి దాని నావలకుఁ దోలివేయుము.

కృష్ణు—అదిచాల సాధువృషభమే. ఇట్లేల చేయుచున్నది! మీరు దానిని గట్టులతోఁ గొట్టి రెచ్చఁగొట్టి యుండవలెనురా! (తనచేతి లోనికఱ్ఱను క్రిందఁబడవైచి) నేనిదె దాని మరల్చి వచ్చెదను.

గోపాలురు—వలదు. వలదురా! కృష్ణా! అదిచాలఁ గోపముగానున్నది. నీవు కఱ్ఱలేక దాని సమీపింపరాదు.

కృష్ణు—కఱ్ఱయుండి మాత్రము నాకెట్టి సహకారి యగును? నీవు తెలి యదూరకుండుము. (నిష్క్రమించును.)

2 వ గోప—చూచితిరా! వింత. మనల జూచినంతటనే, కొమ్ములు నిక్కించి, తలవంచుకొని బుసకొట్టుచు వెంటబడెను గదా. కృష్ణుఁ డట్టెపోయి యట్టె మెడ నిమురఁగా నాతనిచేయి నాకుచున్నది.

4 వ గోప—మన కృష్ణునిచెంత నేదో మాయ యున్నదిరా.

కృష్ణు—(ప్రవేశించి) ఓరీ! ఆఁబోతు దానికదియే పోవుచున్నది చూచితిరా.

1 వ గోప—నీకేమైన మంత్రము వచ్చునా! కృష్ణా!

కృష్ణు—వెఱ్ఱులారా! కన్నులతోఁ జూచుచుండియు నింకను మంత్ర మున్నదను చున్నారా? దీని రహస్యము చెప్పెద వినుండు.

తే. గీ. భూమినేదైన సాధింపఁ ♦ బోవునపుడు
దాని రూపయు క్రమమును బాఱఁ ♦ దలపవలయు;
గరుణచేతను వశ్యమౌను ♦ కఠినజనులు
శౌర్యమున నెల్లవేళల ♦ సాగ్రహమున.

తే. గీ. కాంచరే! మీరు కొట్టంగఁ ♦ గోపముఁ గినిసి
పోవువఁగావచ్చు వృషభమే ♦ పోయి దయను
దువ్వ, శాంతించి తనదారిఁ ♦ బోలఁగిపోవు
మంత్రమని మీరు వెఱ్ఱులై ♦ మదిఁ దలంప.

1 వ గోప—మేము దుష్టోదాక నెక్కడిది? అది చూడఁగనే మా పై ఁబడుచుండె.

2 వ గోప—పోనీరా! కృష్ణా! ఈ మొక్కవాని కిట్లంటివి. అదిగో మేము మేపు నుండలు చూడుము. నీవు మేపునది చూడుము. నీవన్నియు బలిసి, నవనవలాడుచు, బాగుగఁ జూచిన దృష్టి తగులునేమో యనునట్లుండ, మావి బక్కచిక్కి జోరీఁగలతోఁ గొట్టుకొనుచు, నెట్లెట్లోయున్నవి. దీనికేమందువు.

3 వ—అరెరే! ఇదికూడ నుంత్రబల మహిమయేనా మీబుద్ధి, నావలెనే మీరుకూడ మీగోవులను శ్రద్ధతోఁ గాపాడుచున్న యెడల నవి యును బలిసి బాగుగ నుండునురా! అట్లుగాక మీరు మీమీ మందల నడవికిఁ దోలి, యేదియో రెంక చెట్టునీడను గోలి కాయలో, కోతికొమ్మచ్చులో యాడుకొనుచు మరల సాయం కాలము దనుక మందల నంకనే చూడక యవి యేపులివాతనో, యే చెఱువు చేరనో పడినదిగ్గైన నెఱుఁగకున్న వాని గతి యెట్లుండునురా! ఇఁక నేనో—

1 వ గోప—నీవు పిల్లనగ్రోవి వాయించుచు గోపికలతో నాడు చుందువు.

కృష్ణు—సఖీ! నేనెట్లాడినసేమి? నా మిత్రగణముళ్లైన గోవులపని యే మఱుచునా! ఉదయమునసే గోవులఁ దీసికొని, లేఁత పచ్చిక గలచోట్ల నెవకి మేపుదును. వానికే కూౄరమృగంబుల వల నను భయంబు గలుగకుండఁ దిరుగుచు మందచుట్టును దిరుగు దును. ఏదైన నొక దాని కించుక రోగసూచనలు చూపట్టి నేని, తోడనే మన యయ్యలతోఁ జెప్పి దానికి మందిప్పించు దును. మందలోఁగల ప్రతి గోవునందును స్నేహ భావంబున మెలఁగుచు, వాని నన్నిటి నాతోఁబుట్టువులుగా నెంతును ఇఁక నే గోపికలఁగూడి పాడిననేమి? కోఁతులతోఁ జేరి యాడిననేమి?

గోవర్ధనోద్ధారణము.

అదిగాక మీరు దృష్టిదోషము తగులునని యేదియో సె… చున్నారు. శరీర జాడ్యముచే నేదియైనఁ గృశించి చెడిపోవును గాని, చూచి మెచ్చుకొన్నంత మాత్రమున నేమి హానియైనఁ గలుగఁ గలదా! అదిగో! మీగోవులలో మంచివానికిఁ బెం… గొమ్ములకు వెండ్రుకల దారమ్లు, పారిగవ్వలపేరులు నిం… వియో కట్టియున్నారు. అదిగో! ముద్దుల మూటగట్టు నా… యూవున కేమైనఁ గట్టితినా! దానియందము చూడుడు.

సీ. నిండు చందురునిపై ♦ వెన్నెలఁబోలె శాంతమై,
ధవళమై, నున్నైన ♦ తనువుతోడఁ
వాటమౌవంపుతో ♦ వరమనోహరములై
నిగనిగ ల్గులకొమ్ము ♦ సొగసుతోడఁ
బుణ్యకాంతముఖంబు ♦ పోలిక నెసలొల్కు
ముద్దుమూటలఁగట్టు ♦ మోముతోడ
నమృత భాండముభంగి ♦ నమలమై క్షీరసం
పూర్ణత నిండైన ♦ పొదుగుతోడ

తే. గీ. నమరభామల సమమగు నా ♦ కమల నిహార
ణంబు సేసెడి విధమును ♦ నాలమింప
లందుఁ దిరిగెడునాయీయావు ♦ నందమెంచఁ
గమలభవునికి నాల్గ్… ♦ కష్టముగా దె.

ఏదిరా! దానికింక నేదృష్టియుఁ దగులలేదేమి? పిచ్చియూహలు విడిచి మీగోవులఁగూడ భద్రముగఁ గాపాడుదురేని నావలె నెలనే మీవియు బాగుగ వర్ధిల్లఁగలవు.

గో.—సరియే! సమాధానముల కేమి తెమ్ము. ఎవరెట్టు వారు పలికిఁ జెప్పెదరా. పోనిమ్ము, ఆవులనుగూర్చి యిట్లు చెప్పితిని. అద్భుతములైన నీయితర చర్యలగురించి యేమందువు? అవి

మనుష్యుల కసాధ్యములేకదా! నీకొద్దఁ దప్పక యేవిధమో
చేయుటకు గొప్ప మాయయున్నది.

శిష్య—మనుష్యులతోఁ బాటుగ మీరుకూడ నాపనులఁ జేయఁగల
రున్నారా? ఇంతటి ధైర్యము గలిగిన చవి యెల్లరకు సుఖ
ముకే సుమా!

సీ. గాలియైనను సారెఁ • బోలిక ముసుకంబు
ధనఁగూల నాడేటి • మధుసూదనము
అల్లరింద్లోపాతి • యటవి తవ్వినవారి
కోపం బడంగించు • శేషపటిమము
హాని నింగి కెగయుని • నిజపక్షాళ్ళబకంబు
మెండుగొక్కు. మోపాటి • గ్రహసూనసముల
మొసలక పడియున్న • మునివరాహమును దల
మట్టించుటదియెంత • మగతసంబు,

తే. గీ. మదిఁ దలంపక వీరలు • మానవునకు
సాధ్యములు గావనెను నాకు • చర్యలెల్ల
నింతకంత ధైర్యంబులో • నెనఁగిరేని
సులభముగ మీరుఁజేయంగ • వలనుపడవె.

కావున నా సోదరులారా! మనసారఁ బూనిరేని సత్యపరాక్ర
ములకు నసాధ్యమొకటి యున్నదటరా? మనము నాంటి
కిని చదువు కథలను తలపునకు దెచ్చుకొనుము.

సీ. సగర సుదసులు తు • రగముకై భువిఁద్రవ్వి
చెలఁగి మున్నీరుగాఁ • జేయలేదె
ఘనతపస్సిద్ధియూ న • గస్త్యుండు కోపించి
సాగరోదకమెల్లఁ • దాగలేదె?
వీరులౌ వానరుల్ • విక్రమంబున భూరి
గిరివరంబుల నూడఁ • బెఱుకలేదె?

తనమాట నిలుపంగ ♦ ముని గాధినందనుం
డపరదివంబుఁ జే ♦ యఁగలేదె

తే. గీ. శక్తియుతులకు దైవంబు ♦ సాయమున్న
నలవిగానిది చూడ నీ ♦ యవనిలేదు
నీవునేను సయ్యదిగాంచి ♦ నివ్వెఱఁగున
విపులమాయాబలం బంట ♦ వెక్కిరెసము.

వ గోప—పోనిమ్ము. కృష్ణా! నీవు మాస్నేహితుఁడవని యెం[illegible]
నీగుట్టు నీవుచెప్పక యేవేవియో సమాధానములు [illegible]
మరల నోరెత్తము లెమ్ము.

కృష్ణు—చెలికాఁడా! నిజముచెప్పిన నిష్ఠురమా!

2 వ గోప—సరికాని, నీవిన్నినీతులు చెప్పుచున్నావు, ఇంత తెలిసిన నా
నీవుగదా మొన్న గోపికలు స్నానముఁ జేయుచుండగా వారి
గుడ్డలఁ దలపై నిడుకొని చెట్టున కెగఁబ్రాకితివి [illegible]
మనలో మనమాట; ఏమిచెప్పుము.

కృష్ణ—(నవ్వి) ఓసీ! ఇదినీకెట్లు తెలిసినది?

4 వ గోప—ఆగోపికలేవచ్చి పల్లెయంతయుఁ జెప్పిరి,

కృష్ణు—(నవ్వి) ఓహోహో! అట్లా! నీవేల యుపాసనఁ జేయవలెనని యోచించుచున్నారు; కావునఁ జెప్పెద, గోపికలారా! నామనసులో నీభువిఁగల కార్యములందు నెక్కువ తక్కువలు లేవు. నా కన్నియు నొక్కరూపే. మాయమ్మ యశోదగారిచ్చు పాలు దాగుటెంత సులభమో, ఘోర రాక్షసులతోఁ బోరి వారి రక్తము పీల్చుటయు నంత సులభమని నా యభిప్రాయము. ఉట్టిపైనున్న కుండనుఁ దూఁకి పోవుటెంతగొప్పయో, మదించిన యేనుఁగు కుంభస్థలముల రంపమి మొసర్చుటయు నంతటి దనియే నానమ్మకము, అనేక వీరులద్రుంచి, శత్రు

రాజుల పతాకను మోసికొనివచ్చు టెంతఘనకార్యమో, యే
మఱియున్న గోపికల వస్త్రములఁ దలపైఁ బెట్టుకొని పారిపోవు
టయు నాకంతటి ఘనకార్యమే.

చ. కువలయమందుఁ గర్మముల ♦ గొప్పది చిన్నది యన్న భేదభా
వవిధము లేదు నాకుఁ బశు ♦ వర్గము లన్నిటిఁ జిన్నకఱ్ఱతోఁ
దపిలి మరల్చునట్లు వడి ♦ ధానుకియున్, భువనాళి గిట్టునన్
దివిఁ బరిగింపనేర్తు నిదె ♦ తెల్పితి నావగు చిత్రచర్యలన్.

ఉ. బాలకుమార! మచ్చరిలి ♦ భంగుల నిక్కమెఱుంగ నెవ్వరుం
జాలరు; నాకు నిష్టమగు ♦ చందము వర్తిలుచుందు నెందు; నా
లీలల కష్టసూబలము ♦ లేమ; జగత్త్రితయంబులోని జీ
వాలిని నాడఁజేయుచు న ♦ నంత కృపామతిఁ గాంతు నెల్లరన్.

ఉ. కాపుర మన్మనోవిహార ♦ కావ్యము తెప్పునఁ జేసి, నిర్దయన్
భావమునుండి తోలి సమ ♦ భంగిని పాత్రులఁ గూర్మిఁ గాంచినన్
శ్రీవిభవంబుల స్పడసి ♦ చేయుచు రుత్తమమౌ పథంబు; దు
ర్భావముగల్గు క్రూరులు వి ♦ పత్తులపాలగు చంద్రమిత్రమా!

2 వ గోప.—నీవిప్పుడు చెప్పినదాని కంతకు నాకర్థమైనఁ దెలియలేదు. పోనిమ్ము. నీవుమాకు మిత్రుఁడవు మేము నీకు హితులము. ఇంత చాలదా!

కృష్ణు.—నాకుఁ గావలసినదే యంత, తక్కిన తెలివితేటలున్నను లేకున్నను నాకొక్కటియే.

3 వ గోప.—మేము వట్టి మోటువారము. ఏమెఱుగని వారము. ప నీవింతదాఁక చెప్పిన యా పెద్దపెద్ద మాటలలో మమ్ముఁ జేర్చుకొనరాదా?

కృష్ణు.—నాకంతకంటెఁ బరమానందము వేఱుగనున్నదా! ఇదిగో ఇప్పు డొక చిత్రము చేసి వేడుక నందుదము.

1 వ గోప— } సరి గాని యిప్పుడు మాకాఁకలిగా నున్నది. ఇండ్లకుఁ
2 వ గోప— } బోయి భుజించి మరల వచ్చి యాడుకొందము.

కృష్ణ—ఇప్పుడంతదూరము పోనవసరము లేదు. ఈమాటలో మీ యాఁకలి గూడ తీరనున్నది.

3 వ గోప—కృష్ణా! ఏదైన నగాధ సంకటమున మమ్ముదింపి వేడ్క చేయఁదలచితివా!

కృష్ణ—మిమ్ముదింపి నేనుకూడ దిగఁబడుదునే. భయపడవలదు. అదిగో ఆవనములో గొప్ప ధీమంతులుగా నటించుచున్న బ్రాహ్మణు లేవిరో, యజ్ఞము చేయుచున్నారు, కనఁబడుచున్నదా?

1 వ గోప—ఆ!

కృష్ణ—వారల కడకుఁబోయి మేమందఱము చాల నాఁకలిఁ గొని యుంటిమనియుఁ గావునఁ గొంత యన్నము పెట్టుఁడనియు నడుగుఁడు.

1 వ గోప—పోయినవారల కన్నమిడకుండుట యట్లుండగా వారి యాగభూములఁ జేరఁబోయితిమని తన్ని పంపరుగదా!

2 వ గోప—ఆ! తన్నిన మనమేనా యూరకుందువారము?

కృష్ణ—మీకెందులకు భయము? వారియొతెలిపై దెబ్బ పడునట్లైన వచ్చిన మూఁడులోకములు నాక్రిందులగు. కావలెను. పొండు.

1 వ గోప—సరే పోయెదము.

(గొల్లపిల్లలు నిష్క్రమింతురు.)

3 వ గోప—కాని దీనిలో వేమన యేముచున్నది? వారికిష్టమైన పెట్టుదురు. లేకున్నఁ బొమ్మనెదరు.

కృష్ణ—నీవు రాక చూచుచుండుము.

4 వ గోప—వారు మనకన్నము పెట్టరేమో.

కృష్ణ—పెట్టక పోవచ్చును.

4 వ గోప—ఇఁక మన కన్నమో!

కృష్ణు—దానికదియే వచ్చును.

3 వ గోప—అదెట్లు?

కృష్ణు—అదియే దీనిలో వింత. విప్రులు మన కన్నము పెట్టరు. ఐనను మన కన్నము దొరకఁగలదు.

4 వ గోప—ఎట్లు దొరకును? అదిగో! మనవారి నాదారినే రావలదని యెవ్వఁడో యాటంక పెట్టుచున్నాఁడు.

3 వ గోప—బ్రతిమాలుకొని యదే వనము లోనికిఁ బోవుచున్నారే.

4 వ గోప—మన కన్నము దొరకునట్లు నాకు నమ్మకము లేదు.

కృష్ణు—నీవు రికుండవుగా? మీకాఁకలిదీరు యోగమున్నయెడల దాని యంతట నదియే యన్నమువచ్చి మీనోటఁ బడఁగలదు. అట్టి యోగము లేకున్న మీయింట్లకేగిన మీ యమ్మలుకూడ మీ కన్నము పెట్టరు.

4 వ గోప—అరుగో! మనవారు పట్టిచేతులతోడనే వచ్చుచున్నారు.

3 వ గోప—వెనుక పంపెద మనినారేమో?

4 వ గోప—గొల్లలమైన మనము కోరుటయు వారు పంపుటయుఁ గూడనా! మనవారి మోము మొగములు, తప్పటడుగులు చూచి నాకాశే లన్నియుఁ బోయినవి.

1 వ గోప—(ప్రవేశించి) కృష్ణా! "బ్రాహ్మణోత్తములు యజ్ఞములు చేయుచున్నను గొల్లగాడికెల కన్నమా" అని మమ్ముఁ బారఁ దోలినారు. మమ్ము నిష్కారణముగాఁ బంపించితివి.

కృష్ణు—మీ రెవ్వరి నడిగినారు?

4 వ గోప—ఆ బాపనయ్యలనే.

కృష్ణు—ఈసారిపోయి యాబాపనమ్మల నడుగుఁడు. మీ కన్నము తప్పక పెట్టుదురు.

1 వ గోప—ఊం హుః! నావల్లకాదు. మగఁడు వద్దన్నఁ బెండ్లాడు పెట్టునా?

కృష్ణు—పోసీ! నా పేరుచెప్పి యడుగుఁడు.

2 వ గోప—నీపేరు నీవేపోయి చెప్పకొనుము.

కృష్ణు—ఓరీ! నేనీయుదయమున వృషభాసురుని దోలిపెట్టినందుకైనఁ బోరాదా?

1 వ గోప—సరియే! ఈసారి వాడు పెట్టుచున్న మనుష్యుల మూఁకఁ బొమ్మనవుగా!

కృష్ణు—అట్లే పొమ్ము.

2, 1 గోప—(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

కృష్ణు—ఓరీ! లోకములో నెంతి గొప్పవానినయి మంచి పేరొందినవాని యామువారి దయయున్నఁ జాలునని మీకు తెలియంగరు కాఁబోలును.

3 వ గోప—ఈసారి నీమాట నిజమగుచున్నదే కృష్ణా!

కృష్ణు—నామాట యెల్లప్పుడును నిజమే. అసత్యమైనను నిజమే. అదిగో! మనవారు పోయినతోడనే దాహమిచ్చి లోనికిఁబోయి యన్నపుగుండలఁ దామే మోసి యిక్కడకుఁ దెచ్చుచున్నారు. చూచితిరా? ఈమాత్రము దయలేని యప్పుడు వారి మగలెంత నిష్ఠతో నెన్ని తపస్సులు చేసిననేమి?

(ప్రవేశము—1, 2 గోపాలురు, వారివెంట నలుగురు విప్రకన్యలు అన్నపుఁ గుండలతో)

కృష్ణు—తల్లులారా! అడిగినది పెట్టితిరోల్లేనివా యని యావలకుఁ దోలక మృష్టాన్నంబుల దెచ్చుటయు, నందులో మీరలు గొని వచ్చుటచే మీకు వందనములు. బరువైన యీభాండముల

మోయుటచే అమ్మా! మీకరపల్లవంబు లెంత నొచ్చెనోకదా! మావారిచేఁ బంపకపోయితిరా?

విప్రకన్య—కృష్ణా! చిన్నబిడ్డలగు మీరలడిగినప్పుడు అన్నముఁ దెచ్చుటయొక కష్టమేనా?

కృష్ణు—అమ్మలారా! మీహృదయములు దయారస పూరితములు. కావున నట్లనుచున్నారు. దయయేగదా సకల ధర్మములకు మూలకారణము. మరియు, నోతల్లీ! తనకు గలిగియు క్షుదార్తుని నిరాకరించునంతటి పాతకమును, అన్నదానమంతటి మహాపుణ్యమును లేవుగదా!

చ. శ్వపచుఁడటంచు హీనకుల ♦ జాతుఁడటంచు క్షుదార్తునిన్ మదిన్
గృప విడియన్నమీయకుడి ♦ కింపెస వారలు మేలుఁగాంతురే
తపముల నెన్నిజేసినను ♦ దప్పర నిష్ఠలదీక్షతోడనే
జపములఁజేసినన్ వివిధ ♦ శాస్త్రచయంబుల నెన్నినేర్చినన్.

1 వ విప్రకన్య—(తనవారితో) ఓసీ! పడినా! చిత్రము. మొదట నీగోపబాలురను నిరాకరించినతోడనే యజ్ఞమాచరించు మనవారికి యాగ మంత్రములు స్మరణకు వచ్చుటమానె. అగ్నులు దీప్తిదగ్గెను. హోతలు కలవరపడఁ జొచ్చిరి. కాని మనము వీరికి అన్నభాండములతో వెడలిన తోడనే మరల యజ్ఞకార్యము నిరభ్యంతరముగా కొనసాగ దొడఁగెను. ఆశ్చర్యము!

2 వ విప్రకన్య—ఆశ్చర్యమేమున్నది. అన్నమడిగిన వారిని నిరాకరించిన మనవారికి ధర్మసూత్రము తెలియుటకు యజ్ఞాధిపతియగు దైవము అట్లుచేసెను. ఇఁక పోవుదము రండు. నాయనలారా! మీరలు సావకాశముగా భుజింపుడు.

గొల్లలు—అమ్మా! నమస్కారము.

విప్రకన్య—(అన్నపుఁగుండలనిచ్చి నిష్క్రమింతురు).

1 వ గోప—ఏమోయి కృష్ణా! నీమాట యీమువాండరు నిట్లు వినుటకుఁ గారణమేమి?

2 వ గోప—అక్కడకుఁబోయి మేము నీపేరు చెప్పినతోడనే యొకరి మొగమొకరు చూచుకొని లోలోన నవ్వుకొనుచు నట్టికుండల గిన్నెల నెత్తిని మోసికొని పఱుగున వచ్చిరి. ఏది! రేపునేఁబిలిచెద. ఏమాత్రము వచ్చెదరో చూతు!

కృష్ణు—నాలోనేమున్నది? ఆఁడువారి స్వభావమట్టిది.

చ. మృదులములౌ స్వభావములు ♦ మేదిని వంతలఁ జూడలేనియా
హృదయపుమార్దవంబుఁ గల ♦ యింతులు "దేహి" యటన్న వానినే
యదనున భిక్షమీయకయె ♦ యేవలఁ దోలరు, వారి లట్టికా
టది యొకకారణంబు మఱి ♦ లందఱు వారల నెమ్మి గోరఁగన్.

అంతటి దయాపరలు గావుననే పిల్లలఁ గనిపెంచుపని వారిపాలఁ బడినది. మన మెప్పుడైన మందల నేమఱినప్పుడు కొట్టునది యయ్యలు బుజ్జగించునది యమ్మలు గదా!

1 గోప—ఔను నీవన్నది నిజమే. మాయయ్య యొకనాడు దూడపన్నులూడఁ జెంపపైఁగొట్టగా మాయమ్మ నమలుట కిన్ని పేలాలు నోటిలోఁ గొట్టినది.

2 గోప—ఇదేమి? ఇప్పుడు బలరాముఁడు, నందుఁడు వచ్చుచున్నా రెందులకు?

కృష్ణు—ఇంకొకవేడుక జరుగనున్నది. గొప్పవేడుక!

1 గోప—ఏమది?

కృష్ణు—వీరింద్రయాగము చేయుటకు నాతో నాలోచింప వచ్చుచున్నారు. దేవలోకములో భోగభాగ్యములనుభవించు యింద్రునికి వేఱుగ యాగమెందుకు? యాగము మాన్పించి, యాగపదార్థములన్నియు మన వారలు కడుపునిండఁ దినుట కిప్పించెద జూడుఁడు.

ప్రవేశము—బలరాముఁడు; నందుఁడు.

నందు—కుమారా! ఇదేమి? ఈయున్నపుఁ గుండలు, ఈకూరముంతలు ఇవన్నియు నెక్కడివిరా!

కృష్ణు—నాయనా! ఈపొగరెక్కిన వృషభము నావలనఁ దోలి వీరు చాల నలసి యాఁకలి గొనిరి. కావున విప్రాంగనల నడిగి వీరి కింత భక్ష్యముల పెట్టించితిని.

బల—తమ్ముఁడా! అన్నిటిలో నీవేనా?

కృష్ణు—ఓనన్నా! అన్నిటిలో నేనే, నాతో నన్నియును. అదినాకు పుట్టుకతోడ నున్నవుకు వలదనినఁ దప్పునా?

నందు—కృష్ణా! నీకెప్పుడును పెద్దవారితో నాటయే!

కృష్ణు—నాకున్న మాటయే పెద్దపెద్ద వారితో నాన్నా!

బల—అబ్బ! నీవు చాలఁ జతురుఁడవులెమ్ము. కాని తండ్రిగారేదియో నీతోఁ జెప్పవచ్చిరి. నెమ్మదిగ వినుము.

కృష్ణు—(సంతోషపూర్వకముగా) నాయనా! ఏమది?

నందు—ఆ! మరేమియు లేదు. ఇంద్రయాగము చేయుదుము. రమ్ము.

కృష్ణు—(అనిష్టముగ) చేయింపుఁడు.

నందు—నిన్ను బిలుచుకొని పోవుటకు వచ్చితిని.

కృష్ణు—నిర్ణయించు పెద్దలు తాము. నేనెందుకు?

బల—నీవుకూడ లేని యేసంబరమునకు అమ్మ యియ్యకొనదు.

కృష్ణు—నేఁజేయుమనినఁ జేసెదరా?

నందు—ఆటంక మేమున్నది?

కృష్ణు—వలదనిన మానుదురా!

నందు, బలరా—(ఊరకుందురు.)

కృష్ణు—పోనీ. మనలో మనమాట. ఒకవేళ మనము చేయుట మాని వేసిన నేమగునో?

సందు—ఆ! ఆ! ఎంతమాట! దేవరాజు కోపింపును. వర్షములు కురియవు.

కృష్ణ—ఇప్పుడీ యాగము చేయుటచే మీ కేమైన ప్రయోజనము ప్రయాసయు నున్నదా?

సందు—రెంటను విశేషముగనే కలుగును.

కృష్ణ—ఎవ్వరయిన నిట్టిపని చేయుట, చేయకున్న నేరికో కోపము వచ్చుననియా? లేక దానివలన మనమేదైన లాభము నొందవచ్చుననియా? రెంటిలో నేది ముఖ్యము.

సందు—లాభము గలుగుటయే ముఖ్యము.

కృష్ణ—ఎవ్వరికయినఁ గోపము వచ్చునని కాదుకదా?

సందు—కాదు.

కృష్ణ—అట్టిలాభ మాపనిచేయకయే వచ్చుచుండిన నికను నాపని చేయుట వ్యర్థముగునా!

సందు—అవును.

బల—లేనిపోని భారము తలపై వేసికొనుటకదా!

కృష్ణ—ఇట్టి యాగముచేసి యెన్ని యేండ్లయినది!

బల—ఎన్నో మాకు లెక్కా?

కృష్ణ—ఈసారి మానివేయుదము, మన కేమి యుపద్రవము గలుగునో చూచెదము.

సందు—ఈసారికి మాత్రము చేసిననేమి?

కృష్ణ—ఇఁకఁ బ్రతి పర్యాయము నీసారియే యందురు. నాయనా! మీకు సందేహమెందులకు?

ఉ. ధారుణి గొప్పకార్యములు ♦ దారలఁ జేయుట లాభమేదో చే
కూరు నటంచుఁగాక, మఱి ♦ గొంకక చాలధనంబు నెవ్వరే

నూరక పాఱఁబోయు టడి ♦ యొప్పుడు దుర్వ్యయ మౌను గాసని
ష్కారణ మట్లుచేయుటలు ♦ గాంచిన విజ్ఞులు నింత సేయరే.

ఉ. కారణ మేదిలేక భువిఁ ♦ గార్య మదొక్కటి గల్గదింక న్యా
కారణకార్య నిర్ణయ మ ♦ ఖండ బలాఢ్యులైన దాఁటఁగా
నేరరు సృష్టిజాల మొక ♦ సీమముఁదప్పి చరింప డెప్పుడుస్
మీరలు రిట్లొనర్చుటలు ♦ మేలొకొ? లెస్సఁదలంచి చూడుఁడీ.

ఉ. ఇచ్చ తెలుంగు కారణ ము ♦ కింతయు లేక చరించు నాజనుల్
రిచ్చ యటంచు బాలకులు ♦ పేరిడి సర్వము గేలిసేయుచో
సచ్చరిత ప్రభావులయి ♦ సర్వమెఱింగిన మీరె సేయఁగా
వచ్చెనె! యీలొసఁగల ♦ వంపుల కోర్చుచు నూరకుందురే.

బల—(కొంచెము కోపముతో) మాటలు చాలనేర్చితివని మేమెఱుఁగుదుము లెమ్ము. ఈయాగము మానుటచే నింద్రునికి గోపము వచ్చిన నీవడ్డు పడఁగలవా?

కృష్ణ—అన్నా! ఇంద్రునికిఁ గోపము వచ్చిన నేనడ్డుపడు విషయము తరువాత. కాని యీతనికిఁ గోపమువచ్చినను మనకేమి కొఱంత! స్వర్గమునకుఁ బోవలసినప్పుడుగదా మనకు వజ్రిభయము!

క. కోపింపనిమ్ము శక్రునిఁ
గోపించిన మనకదేమి ♦ కొఱతవడును, స్వ
ర్గాపేక్ష సంతతాలము
వాపించినవారు గారె ♦ భయ మందఁదగన్

అంతేకాక,

మ. సురనారీ జనలాలసంబుల గడన్ ♦ సోలింతలన్ నాకమం
దురు భోగంబులఁ గ్రింమమీ దెఱుఁగకే ♦ యుప్పొంగు దేవేంద్రుఁడే
ధర నేమూలనొ వెట్టిగొల్లలు తనన్ ♦ దర్పించి యాగంబు సే
యరటంచున్ గ్రహియించునే భయముతో ♦ సల్లాడ మీకేటికిన్.

బల—వర్షముఁ గురియింపకున్నఁ జాలదా?

కృష్ణ—ఓహో! తుదకిదియా మీ సందేహము! ఆ భయము మీకే మాత్రమును వలదు. వాన గురియుటలో దేవేంద్రుఁడేమి చేయఁగలఁడు?

ఆ. వె. సప్తమందు నీరు ♦ చండభానుని వేఁడి
దగుల నావిరిగను ♦ నెగసి దివిని
మేఘరూప మంది ♦ మేదిని వర్షించు
దీనిలోన నింద్రు ♦ తెలివి యేమి?

బలరా—అట్లయిన నింద్రునికిఁ దురాషాట్టనియు, మేఘ వాహనుఁడనియుఁ బేళ్లేల కలిగినవి?

కృష్ణ—నేతిబీరకాయలో. నేయి యేమాత్రమున్నదో!

బలరా—(నవ్వి) కృష్ణా! నీవు మాటలలో నతిచతురుఁడవు. నీతో వాదింపలేము గాని నీవీయాగము నెందులకు మాన్పింప [illegible] కట్టితివో నాకుఁ దెల్పుము.

కృష్ణ—మిమ్ముల ననవసరమగు వ్యయమునుండి తప్పించుటకే! వేఱేమి యున్నది?

నంద—ఆవ్యయ మిదివఱకే చేయబడినది. యాగ సంభారములన్నియు సిద్ధపఱుపఁబడినవి. ఇఁక నాగుట యెట్లు?

కృష్ణ—మఱియు మేలయ్యె. ఆసంభారములఁ దెప్పింపుఁడు. అవన్నియు నాయింద్రుని మొగమునఁ బారఁబోయుటకు మారు మన మందఱ మిష్టమైన పిండివంటలఁ జేసికొని కడుపులార భుజింతము. బీదలకింత పెట్టుదము. బ్రాహ్మణులకు మంచి దానము లిత్తము. గోవుల కిష్టమైన ధాన్యరాసులఁ బోసి తినఁబెట్టుదము. లేఁగల కడుపులునిండ పాలు ద్రాగింతము. గొప్ప పండుగఁజేసికొందము.

బల—నీవేదియో చెప్పి యువ్విళ్లూరుచున్నావు. కాని యాగార్థముల నిట్లు దుర్వినియోగపఱుప వచ్చునా?

కృష్ణ—దుర్వినియోగమేమి! దేవరాజు పేరుచెప్పి మంటలోఁ బాలఁ బోయుట సద్వినియోగమా? మనమును మన గొల్లలందఱును మఱియు ననేకులను బీదవారును, విప్రులును, గోవులును, సంతోషించునట్లాచరించుట దుర్వినియోగమా? పలువురు తా మొనర్చుదాని లాభనష్టముల నెఱుంగకుండ నెవ్వరోచేసిరిగదా యని తాముకూడఁ జేయుచు ననుకరణంబే యుత్తమధర్మముచే నెంతురు. కారణము లేకయే వింతగానున్న ప్రతివృక్షమునకుఁ బూజ! ఎత్తుగానున్న ప్రతివల్మీకమునకు బూజ! పనిలేక తనకేదియో దేవత యావేశించినదని వీధిలోగంతులువేయు ప్రత్యాన్మాడికినిబూజ! అడవినుండి వచ్చిన ప్రతినక్కునకునుబూజ! దీనికిఁ బూజ! దానికిఁబూజ! ఎందునకిది యంతయు? లోకమంతటిలో మనగొల్లలకే యిట్టి వెఱ్ఱి యూహలు చాలఁగ నావహించినవి. నామాట నాలకించి, మీరు యాగము నీసారికి మానుఁడు. ఇతరులును మనవలెనే మానుదురు. క్రమక్రమముగా మనకులమునకున్న పిచ్చి నమ్మకము లన్నియు వదలఁ గలవు. గొల్లలు సుఖించెదరు.

నంద:—ముందెవ్వరయిన మానినచోఁ దరువాత మనము మాన వచ్చును.

కృష్ణ:—మనము చేయునది మంచిపనియైన యెడల మన మొకరి కొఱకు కాఁగుటయెందులకు? పోనిండు. మీయాగసంభారముల నంతగా వ్యయపఱుపవలెనన్న నదిగో! ఆగట్టునకుఁ బెట్టుఁడు. దానిపై మనగోవులు చాలకాలము నుండి మేయుచున్నవి. కాన నట్లుచేయుట కృతజ్ఞతా సూచనంబుగ నుండు. అదియుఁగాక మనసంభారముల రసమంతయు భూమిలోఁగలయుటచే నాభూమిపై నిఁక బెరుఁగు కసవు, మఱియు మృదువుగను, రుచిగను నొత్తుగనుండును. ఆవులు బాగుగమేయును.

బల:—కృష్ణా! నీకెద్దుల కింతనొట్టినట్టు?

కృష్ణు—నాకేమియుఁ బట్టులేదు. నన్నడిగితివి గావున నాకుఁ దోఁచి నట్లుచెప్పితిని. నామాటలు మీకు నచ్చకున్న మీరు పోయి యాగముఁజేసికొనుఁడు. నేనురాను.

బల—(నందునితో) నాయనా! కృష్ణుఁ డేకారణముననో నీయాగము కానీకుండవలెనని తలపెట్టియున్నాఁడు. అతని సమ్మతిలేక మన మది నెఱవేర్పలేమని నానమ్మకము. పోనిమ్ము. ఈసారి మాని వేయరాదా?

నందు—నాకును వానిమాటలు సకారణముగనే కనఁబట్టుచున్నవి. అది యుఁగాక యీయాగవ్యయము చాల నధికముగ నుంటచే నది మనము భరింపలేనిదై యున్నది. కావున వీలైన నది తప్పించు కొనవలెనని నాకును దోఁచుచున్నది.

బల—కృష్ణా? నీవంతగాఁ జెప్పుదానిని మేము మాత్రము నిరాకరింతు మా! కాని గ్రామములోని తక్కిన గొల్లలలను గూడ విచా రించిగాని యిది మానరాదు. కావున నీవుకూడమాతో రమ్ము. వారితోఁగూడఁ జేరి యాలోచింతము.

నందు—ఔనది నిజమే. అట్లుచేయవచ్చును.

కృష్ణు—మేలుమేలు. నావిన్నపమును మీరాలింతురనియే యింతదూ రముచెప్పితిని. సరియే. పోదమురండు. గోపకులారా! మరల నిప్పుడే వచ్చి కలసికొందును. లేకున్న మీమందలతో బాటు నామందనుగూడ వ్రేపల్లెకుఁ దోలికొనిరండు. నామందసంఖ్య యెఱుగుదురుగా?

1 గోప—ఎఱుఁగుదుము. అట్లే తోలితెచ్చెదములెమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీరస్తు.

శ్రీశోభనాద్రీశ్వరోవిజయతామ్.

శుభమస్తు.

గోవర్ధనోద్ధారణము.

ద్వితీయాంకము.

దేవలోకము—దేవేంద్రునిసభ.

ప్రవేశము—దేవరాజు, బృహస్పతి.

దేవేంద్రు—గురువర్యా! నాకు నేఁడేమో చాల విసుఁగుగా నున్నది. మదిలో నేమియుఁ దోచుటలేదు.

బృహ—చాలకాలమేపనియు లేకుండుటచే నట్లున్నది కాఁబోలు.

దేవేం—పనిలేకేమి? ఐరావతమునెక్కి యూరంతయుఁ బరిక్రమించితిని. తరువాత గంధర్వాంగనలచేత సంగీతము విని కొంతకాలము గడపితిని. దేవా! ఏమాలోచించుచున్నారు?

బృహ—ఏమియులేదు. మీవిసుఁగుదల యెట్లు మానునాయని యాలోచించుచున్నాను.

దేవేం—అప్సరోంగనలఁ బిలిపించి నాట్యము చేయుమందునా? ఔనది బాగుగానున్నది. ఓరీ! ద్వారపాలకా!

ప్రవేశము—ద్వారపాలకుఁడు.

దేవేం—నాట్యము చేయ సంసిద్ధలైన యప్సర స్త్రీలను ద్వారగాఁ బిమ్మ నుము.

ద్వార—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

బృహ—(తనలో) ఈతనిబుద్ధి యెప్పుడును విషయలంపటమై వర్తించు చున్నదిగదా! మాన్పఁజూచెదనా? ఏమో? ఏమికోపమువచ్చునో? ఐనను గురుఁడనుగదా! చెప్పిచూచెద.

దేవేం—ఏమట్లూరకాలోచించుచున్నారు?

బృహ—ఆ! వేళేమున్నది? ఇడిగో! చూచుము. అప్సరలతో నాపైని నాట్యము చేయవచ్చు—కాదు. కాదు. చేయించ వచ్చును. కాని ముందేదైనఁ గొంచెముగాఁ బుణ్యగ్రంథమును జదివి కాలక్షేపముచేసిన బాగుగ నుండునేమో!

దేవేం—మీరింత తలపోసి తుదకిదియా నాకుఁ జెప్పవచ్చినది? ఏదియో పాతపుస్తకమును జదివికొనుచుఁ గూర్చుండుట, వయసు మీరిన మీబోఁటి వృద్ధులకుఁ దగినదికాని; సకల సౌఖ్యముల ననుభవింపఁ దగిన మాకుఁ దగినదికాదు అదియుఁగాక నేనిది వఱకుఁ జదివిచూడని గ్రంథములేవి యున్నవి?

బృహ—ఇదివఱకుఁ జదివియున్నను జ్ఞప్తిలేనిదానిని, జ్ఞాన బోధకము గానున్నదానిని, లేక విష్ణుకథల—

(అప్సరసలు ప్రవేశించి నమస్కరింతురు.)

దేవేం—గురువరా! ఆఁగుము. అప్సరోంగనలారా! మీశక్తికొలఁది నాట్యమాడి మమ్ము సంతోషపెట్టుఁడు.

అప్స—దివ్యాజ్ఞ ననువర్తింతుము. (నాట్యము సల్పుదురు.)

దేవేం—గురువరా! అందఱిలో నూర్వశియే బాగుగ నాట్యముచేయు చున్నదిసుమా! మీరు దేని నాట్యము బాగుగనున్నది? పరీక్షించి చెప్పుడు.

బృహ—అడవిలో కుట్టులకుఁ జనువుచెప్పుకొను నాకీ విషయమేమి తెలియును. (లేచి) రాజా! నాకు వేళయైనది. సెలవిచ్చిన—

దేవేం—(కూర్చుండబెట్టి) వేళయైనఁ దరువాతఁ బ్రాయశ్చిత్తము చేసికొనవచ్చును లెండు. తాము లేకున్న నాకేమియుఁ దోఁచక పిచ్చిపట్టును.

బృహ—పీరలున్నారుగా?

దేవేం—వారినైన నాకేమియు సంతోషము కలుగలేదు. నేనెప్పుడును జూచుచున్న నాట్యమేగదా?

బృహ—(తనలో) ఈబుద్ధియే మొదట నుండఁగూడదా?

దేవేం—అప్సరలారా! మీరిఁక నాట్యము చాలించిపొండు.

అప్సరసలు—అనుగ్రహింపఁ బడితిమి.

(అప్సరసలు యింద్రునకు మ్రొక్కి నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ప్రవేశము—ద్వారపాలకుఁడు.

ద్వార—(తనలో) మారాజుగారేమొ కోపముతో నున్నారు.

దేవేం—ఓరీ! వచ్చి తెల్లమొగముతో నావంకఁజూచెదవేమి? ఉన్నదేమో త్వరగా వెలిగ్రక్కి పోరాదా?

ద్వార—దేవా! యాగసంభారములఁ గొనివచ్చు చారులువచ్చినారు.

దేవేం—చారులు! గీరులు! అందఱకు నన్నుఁజూచుట కిదేసమయమూ! వీలుగాదు పొమ్మనుము.

ద్వార—(పోఁబోవఁగా)

దేవేం—ఓరీ! ఏమి! మాటవినకయే యట్లు పరుగెత్తెద వెక్కడకు? వారల రమ్మనుము.

ద్వార—(నిష్క్రమించును.)

దేవేం—దేవా! యాగమనిన జ్ఞాపకమునకు వచ్చినది. భూలోకమున రాక్షసబల మధిక మగుటచేత మనకు యాగ సంభారములే వచ్చుటలేదుగదా!

బృహ—కొలఁది కాలములోనే మనకష్టము లన్నియుఁ గడతేఱును లెమ్ము.

దేవేం—(విసుగుతో) ఎట్లు కడతేఱును? నీవలననా? నావలననా? మన భటులందఱుఁ బిఱికిపందలై, రాక్షసనామము విననంతనే పునరాలోచనలేక తిరోహితులగుచుందురు.

బృహ—(తనలో) తానుమాత్రమేల రాక్షసులను బొలియింపరాదో! (ప్రకాశముగా) అన్నియుఁ ద్వరలో సరిపడునులెమ్ము.

దేవేం—ఏమి సరిపడును? అసురుల వలనఁ బ్రహారములు మనకు సరిపడునా?

బృహ—కాదు. ఆనాఁడు నీవును, నేనును, బ్రహ్మయు వైకుంఠమున కేగి యిందిరానాథునితో మన బాధలఁగూర్చి మనవిచేసికొనఁగా, భూమినవతరించి, మనబాధల నివారింపఁజేయుదునని వాగ్దానమిచ్చి యుండెనుగదా!

దేవేం—వాగ్దానమిచ్చుటకేమి? వైకుంఠమునఁ విశ్రాంతిగ నుండక మనకొఱకై భూమిలోఁ బుట్టుట కాతనికేమి తొందరవచ్చినది? ఆయనచెప్పినట్లు మన దేవకాంతలఁ జాలమందిని మనకులేకుండ భూమిలోఁ బుట్టఁ బంపితిమిగదా! వారెక్కడఁ బుట్టిరో యేమైరో? మనకుఁ దెలియలేదు. ఇంతకు విష్ణువు అవతరించినట్లు, మనకు వార్త రానేలేదు.

బృహ—అవతరించెనో, అవతరించునో, అల్పజ్ఞులగు మనకు శ్రీహరి లీలాచర్య లనుభవముపైఁ గాక సులభముగ బోధనకువచ్చునా?

దేవేం—అవతరించునా! ఎప్పుడు? నినుఁబోలిన బృహస్పతులొక కోటి మందియు, ననుఁబోలిన దేవేంద్రు లొకలక్షమందియు, నిప్పటి

బ్రహ్మనుబోలిన బ్రహ్మ లోకవేయిమందియుఁ బుట్టి చచ్చిన
తరువాత—నెన్నియుగములకో—ఎన్ని కల్పములకో—యవ
తరించును. నీమాటలకేమి?

ప్రవేశము—భటులు.

దేవేం—ఓరీ! నున్నుతినిన పాములవలె నిట్లు నెమ్మదిగా నడచెదరేమి?
ఏమివిశేషములు? త్వరగాఁజెప్పుడు.

భటు—దేవనాథా! భూలోకమున రాక్షసుల బాధల వలన యాగ సం
భారము లెక్కడను దొరకలేదు.

దేవేం—అది మన కెప్పుడు నున్నకర్మమేగదా! క్రొత్తసంగతులేమి?

భటు—శూరసేనరాజ్యంబున వ్రేపల్లెలోని యాదవులు దేవరపేర యా
గ మప్పుడప్పుడు చేయుచుందురట వారికయ్యెయున్నది.

దేవేం—ఔను. కాని వారును జాలకాలము నుండి చేయరైరిగా! నే
ననిన వారికిఁగూడ నిర్లక్ష్యము కాఁబోలు?

ఉ. ఏదియొమూలఁగాఁబడవి ♦ నెంతయుఁ గుమ్మరి కష్టమందుచుఁ
యాదవులాలమందలను ♦ నట్టిటుమేపుచు, జీవనంబులే
మేదినిసాగఁజేయుటకు ♦ మిక్కిలిఁ గుందుదురంచు నింకనే
నాదరరీతినుంటి నిసు ♦ మంతయుజాగిఁకమీఁద నైతునే.

ఐన నేమి? ఇప్పుడైనఁ దెలివిగాంచిరికదా! ఏవీయాగసంభార
ములు? వానిని బరీక్షించుచునైనఁ బ్రొద్దుపుత్తము. గురువరా! సం
ధ్యావందనకాలమైనను నిన్నిం దాఁపి ప్రాయశ్చిత్తమునకు లోఁజేసినం
దులకై వీరలు తెచ్చినవన్నియు మీకిచ్చెద.

భటు—దేవా! లేవు.

దేవేం—ఏమిలేవు?

భటు—యాగసంభారములు.

దేవేం—ఓరీ! వానిని మీరుదారిలో దొంగిలించితిరి కాఁబోలును? మి
మ్మోసట్ల క్షమింపను.

భటు—స్వామీ!

దేవేం—స్వామియు లేదు. గీమియు లేదు. ఓరీ! ద్వారపాలకా! ఈదు
ర్మార్గుల నైరావతముచేఁ ద్రొక్కింపుమనుము.

భటు—స్వామీ! మామొఱసాంతముగా నాలకింపవలెను.

దేవేం—ఆలకించుటకేమున్నది?

భటు—వారాయాగము నీసారిచేయలేదు.

దేవేం—చేయనిదే యీయాగప్రశంస యెందుకుఁ దెచ్చితిరి. నన్నూ
రక యువ్విళ్ళూరించుటకా?

భటు—మామనవి యొకింత శాంతముగా నాలకింపవలెను.

దేవేం—శాంతముగా నాలకింపకుండుటకు నేను ముంగోపినా? నా
యందీదోషమెప్పుడు కనిపెట్టితిరి?

భటు—దేవరయాజ్ఞకు బాత్రులము.

దేవేం—కానిండు. చెప్పవలసినది త్వరగాఁజెప్పుఁడు.

భటు—వారీసారికూడ యాగముచేయుటకు సర్వమును సిద్ధము చేయు
చుండిరని విని మేమాస్థలమునకుఁ బోయితిమి.

దేవేం—ఏమైనది?

భటు—వారాయాగమును జేయలేదు.

దేవేం—మఱియేమిచేసిరి?

భటు—తెచ్చిన పదార్థములన్నియు తమ పేరున స్వాహాకృతిసేయకయే,
వారే తినివేసిరి.

దేవేం—ఆ! నిజముగనే...

భటు—నిశ్చయముగ.

దేవేం—(ఉగ్రుఁడయి) ఓరీ! గొల్లలారా! నాపేరునఁదెచ్చిన పదార్థము
ల మీరనుభవించితిరి గా! ఏమికండకావరము!

ఉ. పాలును పెర్గు మీఁగడలుఁ ♦ బల్మరుబొజ్జలనిండమ్రింగి యే
కాలము నాలవెంటఁజని ♦ కర్షణకెట్టి శ్రమంబులేమిచే
జాలఁగఁ గ్రొవ్వి గొల్లలతి ♦ సాహసులై త్రిదశాధినాథులన్
దేలికఁజేసియాహుతికి ♦ దెచ్చిన ద్రవ్యములన్ హరించిరే.

వీరలకు, వీరిగోగణంబులకు నాదిపోషకుఁడ నేనని యెఱుఁగరు కాఁబోలును! నాకాగ్రహమువచ్చినఁ దుచ్ఛులగువీరెంత! వీరిగోగణ మెంత! రెండేండ్లు మేఘముల వర్షము కురియవద్దనినఁ జాలదా!

క. గోవులను మేపుచోటుల
నే వర్షము కురియఁబోవ ♦ నీకుండిన వా
రావులతో వైళంబే
చావరె యెందునను దిండి ♦ సమకూడమిచేన్.

బృహ—వారెల్లందునకు యాగము మానిరి?

దేవేం—ఎందుసకు మానిన మనకేమి? మానిరి వారి గర్వమడఁచుటకు మనకది చాలును.

బృహ—ఇంద్రా! క్షమించి నామాట వినుఁడు. వారేదియో యవిలంఘనీయమగు నవసరము లేనిదే యూరక మఖము మానుదురా?

దేవేం—వారిపొట్టలఁ బోసికొనుటకంటె వేఱొక యవసర మేమున్నది? భటులారా! వారు మానుట కంతకంటె నేమైనఁ గారణమున్నదా?

భటు—ఉన్నది. అది తెలిసికొనుటకే యింత తడవైనది. వ్రేపల్లెలో గొల్లలందఱు దేవరపేర యాగము చేయుటకు సంసిద్ధులయి యుండగా, నందుఁడను నొక పెద్దకుఁ గొమరుఁడైన కృష్ణుఁడను బాలుఁడు వారికేదేదియో బోధించి వారల నివారించెనఁట!

దేవేం—ఆబాలుఁడు మాన్పించెనా? ఉన్నదియున్నట్లు చెప్పుచున్నావా? లేక సోమ మధికముగాఁ బానముచేసి నీనోటికొలఁదిఁ బేలుచున్నాఁడవా? జాగ్రత్త!

భటు—దేవా! నిజస్థితినుండి వీసమంతయిన నేవేఱుగఁ బల్కుటలేదు. ఆ బాలుఁడు చాలఁ జిన్నవాఁడెయట!

దేవేం—ఆబుడుతడు చెప్పిన వారుమానిరా? గొల్లలకేమైనఁ బిచ్చిపట్టెనదా? ఆబాలుఁడు వారితో నేమని చెప్పెను?

భటు—అతఁడు వారితోఁ బల్కినమాటలు మేము తెలిసికొన జాలమైతిమి. కాని యాతడు వక్కాణించిన ముఖ్యాంశములు కనుఁగొంటిమి.

దేవేం—ఏమవి?

భటు—"మనకు వర్షములు కురియుటలో దేవనాథుని సాహాయ్యమేమియు లేదనియు, వర్షమే నైసర్గికముగాఁ దనంతఁ దాఁగురియక మానదనియుఁ గావున దేవనాథునకు మఖము చేయించుట వృథావ్యయమనియు" బోధించెనఁట.

దేవేం—ఎట్లూ? కండకావరపుమాట లన్నియు నాబుడుతని నోటివెంట వచ్చినవే! వాఁడెట్టి వాఁడు?

భటు—అతనిఁ జూడకుండుటచే వాఁడెట్టివాఁడో మేమెఱుఁగము. కాని యాతఁడెవ్వరిమాటయును వినక యెప్పుడును పలుగాకి పనులు చేయుచుండు నని మాత్రము వింటిమి. మఱియు యాదవులందఱకు నాతఁడనినఁ జాలభయమును గౌరవమును గూడనఁట!

దేవేం—వాఁడెట్టి వాఁడయిన మనకేమి? మనయెడల నగౌరవముఁజూపియుండుటచే వారిని దప్పక శిక్షింపవలెను.

భటు—మేమెఱిఁగిన విషయము లందేదియు దేవరకడ దాఁపరాదు. నాబాలుఁడు గొల్లలకొక కొండనుఁ జూపి ఈ కొండపై మన యావులు మేయుచుండుటచే దేవనాథునికంటె నీకొండయే

మనకుఁ జాలనుపకారిగానున్నవి. కావున మీ పూజలన్నియు నిఁక నీకొండకుఁ జేయుఁడని పురికొల్పెనఁట!

దేవేం—(కోపముతో) ఓరీ! పొగరఁబోతా! నన్నింతగా నెగ్గాడితివా? ఇఁక నీపని పట్టితెదను. ఆకుఱ్ఱఁడు చెప్పినట్లాగొల్లలాకొండకుఁ బూజచేసిరా!

భటు—ఇంకను జేయలేదు. నేఁడో, రేపో చేయఁబోవుచున్నారు.

దేవేం—ఏమీ! తుచ్ఛులగు మానవుల కింత యదరిపాటా? ఇంత నిర్లక్ష్యమా?

క. పుట్టిననాఁడె జరామృతి
నెట్టనఁబై వచ్చుదేహ ♦ నిచయంబులతో
మిట్టిపడుచుండు వీరలు
మట్టించెద వీరినపుడు ♦ మనుచు నెవండో?

ఎట్లు? చూచెదఁగాక! ఓరీబాలకా! దేవేంద్రునికివచ్చు నాగ్రహము, నీవేదియోదుండగము చేసినప్పుడు నీపై వచ్చిన నీజనని కోపము వలెఁ జల్లారునది కాదుసుమా?

తే. గీ. పుల్లతో నావుతోఁకపై ♦ బొడుచుకొనుచు
"చో, చో, చో" యటంచు మునుపీవు ♦ పెచ్చుపెఱిగి
దేవనాథుని కెదురుగాఁ ♦ దిరిగినావె!
పురుగు పెద్దమంటలపైకిఁ ♦ బోవుసటులు.

వర్షములఁ బట్టుమని యొక రెండేఁడు లాఁపితినా మీగోవులు మేయుటకు గడ్డిపోచలేకుండును. అప్పుడు నీకడుపునింపుకొనుటకు వాని చన్నులలోఁ బాలులేక, నీవు కొన్నినాళ్లాకలితో మలమల మాడినఁ గాని నీయొడలిక్రొవ్వు కరఁగదు. తలపొగరు తగ్గదు. దేవనాథుఁడన నెవరనుకొంటివో? ఓరీ! భటులారా! మేఘదేవతలఁ బిలిచికొనిరండు.

భటు—(నిష్క్రమింతురు.)

బృహ—(తనలో) నేడీతని కేలొకో తగినకారణము లేకయే, కోపము తిశయముగా వచ్చుచున్నది? ఈతనివైఖరిచూడ నీతనికిఁ గొలఁదికాలములోనే యేదియో సంకటము వచ్చునట్లున్నది.

తే. గీ. తగినకతమింతలేకయే ♦ మిగులజనుఁడు
కోప, చింతాభయంబులఁ ♦ గూడియున్న
వాని పర్యవసానంబు ♦ లైన వెతలు
కొలఁదికాలంబులోనె రాఁ ♦ గలవు నిజము.

(ప్రకాశముగా) రాజా! పిల్లవాఁడువద్దనిన యాదవులందఱొక్క-సాఁగ నీమఖము మానుదురా? వింతగానున్నది.

దేవేం—వింతయగుఁగాక! వారు మనల ధిక్కరించుట గొప్పనేరమందురా? కాదా?

బృహ—వారుచేసినది గొప్పనేరమే! చాల గొప్పనేరము. కాని యా పిల్లవాఁడు బోధించుటేమి? పెద్దవారు వినుటయేమి? చూడగా నేదియో వింతగానున్నది. ఇదిగో! చూడుము. మనమందఱము మనపిల్లల—మనకుఁ బిల్లలులేరుగా—లోకములో సాధారణముగాఁ బెద్దవారిబోధనలు చిన్నలువినుట సహజము. ఒకవేళ నేకుఱ్ఱఁడైనఁ బెద్దలకెదురాడిన రెండుతాడనము లొసఁగి వానికి బుద్ధితెలిసిమాటపై న ర్తించుటయా?

దేవేం—కనులకుఁ బొగరెక్కి కండకావరమున మతులుసెడినవారందఱివలె సత్పథమునఁ జరింతురా?

బృహ—అటుకాదు. దీనిలో నేదియోవిశేషమున్నది. ఇప్పుడు మీరు వర్షము మాన్పించినను వర్షములేమిచే వారికి బాధ కొంతకాలమునకుఁగాని కలుగదుగదా? కొంతకాల మాఁగి దీనియుదంతమంతయు బాగుగ నెఱిఁగిన తరువాత నేకార్యమునకుఁగడఁగిన నేమిబాధ యున్నది? తొందఱపడిన నేరికి హాని చేయుదుమో?

ఒక్కనిపై కోపించి వర్షముల మాన్పిన యెడల లోకమున కంత టికిని హాని కలుగునుకదా? ఎలుకను సంహరించుటకు యిల్లు కాల్చుటయను సామెత భూలోకమున నున్నది.

దేవేం—కావున తమయుద్దేశమేమి?

బృహ—మీరు యింద్రయాగము సలుపకున్న నేమి! మనకాహుతినిచ్చు వారెందఱు లోకములలో లేరు?

దేవేం—మీరు ఎప్పుడు మమ్ము విక్రమింపనీక, యిట్లునివారించుచుం దురు. దానవులఁ జూడుఁడు. వారి మానసేచ్ఛలే నీతులుగను, వారి సౌకర్యములే ధర్మములుగను, విట్టవీఁగుచున్నారు గాని నీబోటి ముసలి మూల్గులనే వేదమంత్రములుగాఁ బాటించుచు న్నారా? హిరణ్యగర్భుండును, ఫాలనేత్రుఁడును, వారికిఁ బ్రత్య క్షమై వారికి వరములిచ్చుచున్నారు గాని మన దేవతలకేమైన నిచ్చుచున్నారా? విష్ణువలతఁటివాఁ డవతారములెత్తుట వారికొ ఱకా నాకొఱకా? తుదకోడి చచ్చినఁ జచ్చిరిగాక! మనదేవత లలో నొక్కఁడైనను హిరణ్యకశ్యపుని యంత కీర్తి గడించెనా? రావణునియంత శౌర్యముంగాంచెనా? ఇప్పుడు భూలోకమునఁ దేజరిల్లు శిశుపాలునియంత పేరైనఁ బొందెనా? ఎందువలన వా రలకును మనవారికి నింత తారతమ్య మున్నది. మనవారలెటు పోయిన నేమివచ్చునోయని వెనుకాడుట చేతను, వారు వీరు లై విచ్చలవిడిగ వర్తించుటచేతను—సాహసమే యన్నిఁటికిని ప్రధానము. కావున నన్నిందుండి నిరుత్సాహపఱుపకుఁడు.

బృహ—(తనలో) ఓహో! రసము ముదురు చున్నది. ఈముంగోప మీతని నూరక పోనీయదు. ఐన నింకొకసారి చెప్పిచూచెద. (ప్రకాశముగా) రాజా! నీమేలుగోరువాఁడ నగు నామాట నింత యాలింపుము.

సీ. దేవేంద్ర! నీమేలు ♦ దినదినంబునుగోరు
గురునిమాటకు కిన్క ♦ గోనకుమయ్యా
గొప్పవారలకైనఁ ♦ గొలఁదికార్యంబైన
నూహించి యొనరించు ♦ టొప్పునయ్యా
కోపంబుమదిఁబూని ♦ పాపపుణ్యంబుల
దెలియ కెవ్వరికెగ్గు ♦ దలపకయ్యా
చిన్నబాలుఁడుగాన ♦ శిక్షింతుమవలీల
ననినమ్మి వానిపైఁ ♦ జనకుమయ్యా
తే. గీ. గొల్లకుఱ్ఱఁ డల్పుఁడేయంట ♦ కల్లయయ్యా
యేనతని నొక మిన్నగా ♦ నెంతునయ్యా
యెట్టిపుట్టలో నేపాము ♦ యెఱుఁగమయ్యా
యాతురతమాని లెస్సగా ♦ నరయుమయ్యా.

దేవేం—ఆవెఱ్ఱిగొల్లలు మమ్ము ధిక్కరింపఁగలరా?

బృహ—ధిక్కరింపఁజాలరను కొనుము. ఐనను గొంచెమాఁటి సంగ తుల నెఱుఁగుదుము. ఒకవేళ నీవిప్పుడు వర్షమునిలిపినను కాల మునకుఁగాని వారికి బాధగలుగదు.

దేవేం—అట్లైన వారి గర్వప్రహరణము చేయుటకొక విధము గలదు. అనావృష్టివలన బాధ కొంతకాలమునకుగాని మానవులకుఁ దోపదు. అతివృష్టివలని సంకటము అప్పుడే తెలిసివచ్చును. ఔ! మేఘదేవతలు రారో?

మే. దేవ—(ప్రవేశించి) స్వామీ! ఏమిసెలవు?

దేవేం—మీరీక్షణమే మీమీమేఘ జాలములతో-ఏవి? ప్రళయ కాలమున వెడలు మేఘములన్నిఁటితో భూలోకమున వ్రేపల్లె యను గ్రామంబుపై కేగి యాపల్లెయు నాపరిసరప్రదేశములన్ని యును నాలుగైదారావశములంత లోతుగల జలార్ణవమగునట్లుగ

నుఱుములతోఁ, బిడుగులతో, మెఱుపులతో, హిమ శిలా వృష్టిఁగురిసి యీప్రదేశమునంతను నాశము చేయవలెను. అట్లు చేసి వచ్చితిరేని మీరు కోరుకొనినవెల్ల నిచ్చి సంతోష పెట్టువాఁడ. నేనుఁగూడ నైరావతము నెక్కి మీవెంటవచ్చెద. బృహస్పతీ! తామింక నాశ్రమంబునకు విచ్చేయుఁడు.

(నిష్క్రమించును.)

బృహ.—ఆహా! ఎంతవాఁడయిన నేమి:

ఉ. కాలము దాపురించుతఱిఁ ♦ గాంచఁడు మేలునుకీడుఁగాని, తా
మ్రోలనెవండు న్యాయమగు ♦ ముచ్చటయొక్కటిచెప్పఁజూచినన్
గాలునియట్టు లుగ్రుఁడయి ♦ కట్టడిమైకనుఁదిట్టు, వానికిన్
జాలినశిక్షయౌదనుక ♦ బుద్ధియుఁగల్గదు కాలవక్రతా
లీలనెదుర్కొనం జనఁగ ♦ లేఁడు విధాతయు వానితోతయున్.

(నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీశోభనాద్రీశ్వరోపిజయతామ్.

శుభమస్తు.

గోవర్ధనోద్ధారణము.

తృతీయాంకము.

గోవర్ధనగిరిప్రాంతభూమి.

ప్రవేశము—కృష్ణుఁడు; 1, 2, 3, 4 గొల్లలు. కొందఱుగోపికలు.

గోపిక—ఏమికృష్ణా! నీపట్టుదల! ముసలివారినందఱను నీమాట చాతుర్యంబున నీదారికిఁ ద్రిప్పి, దేవేంద్రునిపేరఁ బెట్టవలసిన యాగ సంభారముల నీగట్టునకుఁ బెట్టించుచున్నావు!

కృష్ణు—పెట్టుటకదా కావలసినది; ఇఁక నెవ్వరిపేరఁ బెట్టిననేమి? అన్నియుఁ దుదకొకస్థలమునకే పోవునుగదా!

తే. గీ. ఏరికిచ్చిననేమవి ♦ యెల్లఁదుదకు
దైవసంప్రీతి కరములై ♦ తనరుచుండు
నీరమేనదిలోఁబడి ♦ పాఱుచున్నఁ
గడకు సాగరంబునుజేరి ♦ కలియఁగాదె!

2 గోప—కృష్ణా! అదిగో చూడుము. నీవుచెప్పినప్రకారము మన మందలన్నియు గొండచుట్టు నెల్లప్రదక్షిణము చేయుచున్నవో.

కృష్ణ—అవును! ఆహా! వానియందము చూడుము.

సీ. సొగసైన నడకతో ♦ సుందరాకృతితోడఁ
గోమలాంగులఁబోలు ♦ గోవులవిగో!
తల్లియావులచుట్టుఁ ♦ దాండవంబొసరించి
ముద్దులొల్కెడిలేఁగ ♦ మూఁకలవిగో!
పెద్దఱంకెలతోడ ♦ పెనుమూపురములతో
బుసపెట్టిచనెడి నాఁ ♦ బోతులవిగో!
వడిగైన సజ్జలు ♦ పసివాఱుగిత్తలు
రాజిల్లిలాగు గో ♦ రథములవిగో!

తే. గీ. అమలపాయసంబుల నిండి ♦ నట్టికుక్షి
చయముతో నొప్పగోపాల ♦ సంఘమదిగో!
చలిత తనుమధ్యవిలసన ♦ సన్మరాళ
గమనముసనేగు గోపికా ♦ కాంతలరుగో!

బల—చూచితిరా! ఆయుత్సవ మంతయు నెంతసంతోష కరముగా గిరిప్రదక్షిణముచేసి పల్లెలకుఁ బోవుచున్నదో.

3 వ గోప—ఆహా! బొజ్జనిండ తియ్యని వంటల భుజించితిమి. చల్లగాలిహాయిగా నున్నది. ఈపచ్చికపట్టుల పండుకొని హాయిగా కథలుచెప్పుకొందము.

(అందఱు పరుండుదురు.)

1 వ గోపిక—చిన్నికృష్ణా! నేనుపాయసము బాగున్నదా! లేక పరమాన్నమా!

కృష్ణ—నీవేదివడ్డించితివి?

1 వ గోపిక—పాయసమే;

కృష్ణు—అదే బాగున్నది.

1 వ గోపిక—కాదు. మఱచితిని. నేనువడ్డించినది పరమాన్నమే.

కృష్ణు—ఔనే! జ్ఞప్తికివచ్చినది. అదే రుచిగానున్నది.

1 వ గోపిక—కల్లలమారి పిల్లడా! నేనేదివడ్డింపలేదు.

కృష్ణు—కావుననే రెంటను నాకురుచింపలేదు.

2 వ గోపిక—ఆ! ఏమీ! వడ్డించినదినేను.

కృష్ణు—ఓహో! అట్లన్లే! కావుననే కడుపునిండ జుఱ్ఱితిని. మా అన్నయ్యానముగుము.

బలరా—ఓయిబాబు! నాకు మాటాడుట కోపికలేదు. నిద్రవచ్చుచున్నది.

నందు—అవును. కడుపునిండ దినిననాకు విశేషముగ మాటాడ కూడదు.

1 వ గొల్ల—కొంచెముసేపు నిద్రబోవుదము.

అందఱు—అవును. అవును. అట్లిట్లు పొరలి కొంచెము కన్నుమూసిన గాని ఆయాసము తీరదు.

అందఱు—అవును. ఆ! ఆ! (అని ఆవులించుచు గుఱ్ఱుపెట్టి నిద్రింతురు)

(ఉఱుములు; మెఱుపులు.)

కృష్ణు—అన్నా! లెండు. లెండు. గాలివాన వచ్చుచున్నది.

(అందఱు మేల్కొందురు.)

1 గోప—ఇప్పుడేగదా! కన్ను మూసికొన్నాము. ఆఁ! ఆ! (ఆవులించుచు.)

2 గోప—అప్పుడే యీమబ్బులన్నియు నాకాశము నిండినవేమి?

3 గోప—ఇంతనల్లని మబ్బుల నెన్నఁడును చూడలేదు. రాత్రివలెఁ జీఁకట్లు క్రమ్ముకొని వచ్చుచున్నవి.

కృష్ణు—మబ్బు క్రమ్ముకొనినప్పుడు చీఁకట్లు పడకుండునా? మీకెందు నకీవింత?

1 గోప—అరెరే! ఆపెను గాలి యిప్పుడే ఇక్కడకు వచ్చినది.

కృష్ణు—(చప్పటులఁగొట్టి నవ్వుచు) ఓ హో హో! అటు చూడుఁడీ? గోపికల కేశబంధములు ముడివీడఁ దుమ్మెదల చాలువలె గాలి కెగురు చున్నవో?

1 గోప—కృష్ణా! నీకెప్పుడు గోపికల మెచ్చుకొను సంబరమేనా?

కృష్ణు—ఇప్పుడంతకంటె నుపద్రవ మేమివచ్చినది?

1 గోప—ఏమివచ్చినదా? అబ్బ! ఈగాలి యెంతచల్లఁగా నున్నది? పడిసీతువునందుఁ గూడ నింత చల్లదనము లేదే! దాడలాడు చున్నది.

2 గోప—(వణఁకుచు) దుండువేసవి కదాయని, కప్పుకొను కంబళుల నైనఁ దెచ్చుకొనలేదు.

3 వ గోప—అందఱమీ చెట్టు మొదటి కేఁగుదము రండు. (లోపల నేదియో విఱిగినధ్వని యగును) అమ్మయ్యో! అంత పెద్దచెట్టే విఱిగినదే. ఏమి యీగాలి బలము!

1 గోప—మనము దానిక్రిందకుఁ బోయిన తరువాత విఱుగక ముందు గనే విఱిగినందునకు దానికొక దండము పెట్టుము. (లోపల నుఱుము మెఱుపులనడి) అయ్యయ్యో! ఈ గాలితోఁబాటు వాన కూడనా! ఇట్టి యుఱుములను, మెఱపులను, నేనెన్నఁ డును చూడలేదే?

2 గోప—ఓరీ! మనము త్వరగా నిండ్లలోనికిఁ బోయి దాఁగికొందము రండు!

3 గోప—పాపము మన గోవులో?

2 గోప—వాని సంగతి రేపు చూడవచ్చును లెమ్ము!

కృష్ణు—స్నేహితులారా! నేనుండఁగ మీకేల భయ మెందులకు? ప్రకృతి స్వభావమునఁ గాలమునకు వచ్చు వానకే మీరు తల్లడిల్లు చున్నారా? ఈవర్ష మెంత సొగసుగఁ గురియుచున్నదో చూడుఁడు!

1 గోప—ఇదియేమి సొగసు బాబూ! నీకిది యొక యాటగా నున్నది కాఁబోలును! మాకుఁ బ్రాణసంకటముగా నున్నది. ఓ. ఓ. చలి. చలి.

(పైనుండి చినుకులును పెద్దవడగండ్లును బడుచున్నవి.)

౨ గోప—బ్రతికియున్న బలుసాకేరి కొని తినవచ్చును. పరుగో! పల్లెకు!

(కృష్ణునిగాఁక గోపవారు కలవరపడుచు పరుగెత్తి నిష్క్రమింతురు.)

కృష్ణు—(నవ్వి) నేఁదలంచినంత యైనది. మంచి వినోదము జరుగుచున్నది. మఖము మాన్పించితినని కోపించి దేవేంద్రుఁడీపని చేయుచున్నాఁడు. పాపము మాగొల్లలందఱు రాళ్ళవానకు భీతిల్లి యిండ్ల కఱిగినారు. వృథాప్రయాసముకాని దేవనాథుని రాళ్ళవానకాయిండ్లు మాత్రమాఁగునా? (ఉఱుములధ్వని) నిజము. అదిగో! మావ్రేపల్లె పైనే విశేషముగా రాళ్లు పడుచున్నవి. (ఆవులఱచుధ్వని) అరెరే! ఈసందడిలో నా ప్రియమిత్రములగు గోవుల మఱచితినే. అవియు రాళ్ళవానకు భయమంది యఱచుచున్నవి అకటా! ప్రాణమనిన నేజంతుజాలమున కంతకు నింత భీతి యొందునకో! (లోపలధ్వని) ఓహో! వ్రేపల్లెపైఁ బిడుగులు పడుచున్నవే! మావారే యపాయము నొంది యుండరుగదా! ఇండ్లు పోయినను మావారికి ప్రాణాపాయము గలుగకుండుఁగాక! ఇఁక దేవేంద్రుని యిష్టము వచ్చినట్లు రాళ్ళు రువ్వనిమ్ము.

(తెఱలోఁ గలకలము)

అరరే! చిత్రము! ఏరికి అపాయముఁ గలుగకున్నను అందఱును భీతిల్లి మావాండ్లా యుల్లుగూల నీయింటిలోను, నాచెట్టు విఱుగ

నీచెట్టుక్రిందను, నీపుట్టక్రిందను, నీపుట్టగూల నింకొక పుట్టచాఁటునకు నెట్లుఱుకు చున్నారో! వెఱ్ఱులారా! ఆ ప్రయత్నములన్నియు మిమ్ముఁ గావలేవుసుఁడీ! నాకడకు వచ్చినఁగాని మీకు క్షేమము దొరకదు.

తే. గీ. ఆపదలు గల్గునపుడు జీ ♦ వాళి యెల్ల
భీతినట్టిటు గొట్టుక ♦ పెనఁగుకంటె
చిత్తమున నన్ను నొక్కఁ.ఁత ♦ చింతసేసి
శరణటన్న బాధలవెల్ల ♦ సమసిపోవె.

ఓహోహో! పల్లెలోని యిండ్లన్నియుఁ బడిసమాప్తి యగుటచేఁ గాఁబోలు మాగొల్లలందఱు, విఱిగి పైబడునను భయముచేతఁ జెట్లక్రింద దాఁగనొల్లక బయలున నట్టిటు లుఱుకుచున్నారు. ఏమి వీరి యున్మాదము. పరుగిడినంతనే పైనుఁడి పడుతాళ్ళదెబ్బలు తప్పునా? ఏడీ మాయమవీరులందఱుచు? ఇప్పుడు వారివీరత్వమేమి పనికివచ్చును?

(లోపల) కృష్ణా! ఎక్కడనున్నావు?

కృష్ణ—వీరెవరు? ఓహో! నాగోపికలారా! ఇంతసేపటి నుండియు వీరి సంగతియే మఱచి పోయితిని. పాపము వీరు చలిలోఁదడిసి యెంత వణఁకుచున్నారో! అకటా! వీరిలో ముసలివారు కూడఁ జాలమంది యున్నారే! ఇదిగో! ఒక గోపిక యిటు వచ్చుచున్నది.

ప్రవేశము—గోపిక.

గోపిక—కృష్ణా! ఎక్కడ నున్నావు?

కృష్ణ—ఇక్కడ! ఇక్కడ! ఏమి యుపద్రవము వచ్చినది? అట్లు కేకలు వేయుచున్నావు!

గోపిక—నీవు చూచుచునే యుపద్రవమేమియని యడిగెదవా? ఇదిగో నాభుజమును జూడుము. తాటిపండంత ఱాయి పడఁగానది యెంత నొచ్చుచున్న దనుకొంటివి?

కృష్ణు—ఏదీ చూడనిమ్ము! (భుజముపైఁ జేయిమోపి) ఇప్పుడేమాత్రము నొప్పిగా నున్నది?

గోపిక—మాధవా! నీవు నిజముగా మాపాలిటి దేవుడవే. నీవు చేయి మోపినంత మాత్రమున నాబాధయంతయుఁ బోయినది.

కృష్ణు—తక్కిన వారందఱు నెక్కడనున్నారు?

గోపిక—అందఱుఁ దలయొక దిక్కునకుఁ బోయి యున్నారు. కాని కొందఱుమాత్రము మీతలిదండ్రుల చుట్టును జేరి మీమూలమున నింత వచ్చినదని వారిని దూషించు చున్నారు.

కృష్ణు—ఆ! నిజముగనా! మాయమ్మను, మాయయ్యను దూషించు చున్నారుగా! వారి తప్పేమున్నది? నీవిప్పుడే మఱలఁ బరుగెత్తి పోయి నేనిందున్నానని చెప్పి నాకడ కందఱను బిలుచుకొని రమ్ము. మీకేయుపాయమును లేకుండఁ గాపాడెద.

గోపిక—నీయొద్దనుండి పోయిన మఱల నాపై ఱాల్పడునేమో!

కృష్ణు—ఏమియుఁ బడవు. ఒక్క పరుగునఁబోయి వారలందఱును రమ్మంటి ననుము. నాముద్దులాడివిగా! పొమ్ము.

(గోపిక నిష్క్రమించును.)

కృష్ణు—ఆట ముదిరినది. చూచి సవ్వదగిన సమయము దాటిపోయి నది. వీరిని గాపాడవలసిన యదను వచ్చినది. దేవేంద్రుఁడతని పంతముఁ గెలిచెనని యువ్విళ్ళూరు చున్నాఁడు గాఁబోలును. ఎట్లు? నేనుండగనే నాగొల్ల లొకనిచేత లొంగుదురా? వారి కొకనిచేత భయముకల్గునా! చూచెదగాక!

(లోపల నావులఱచు సడి)

ఓరోరీ! నాముద్దు దూడలపై నింతైన దయలేక కఠినశిల లెట్లు గురియించు చున్నావు! అమ్మా! నాకన్నుల పంటువగు తెల్ల యావు మెడనుండి రక్తము కారుచున్నదే. ఱాతిదెబ్బ తగిలినది కాబోలును! ఓ! దేవేంద్రా! ఇంక నీగర్వభంగము కాగలదు.

(ప్రవేశము—గొల్లలు, గోపికలు, బలరాముడు, నందుడు.)

బలరా—తమ్ముడా! నీవుచేసిన దాని పర్యవసానమును జూచితివా?

నందు—కుమారా! దేవనాథున కాగ్రహము వచ్చునని నేను ముందే చెప్పలేదా!

1 గొల్ల—మేమిప్పుడెందుఁ బోయెదము?

2 గొల్ల—ఈరాళ్ళవానలో బ్రతుకుట యెట్లు?

గోపికలు—మాధవా! మాగతి యేమిచెప్పెదవు?

కృష్ణు—ఆఁగుము! ఆఁగుము! అంతయొక్కసారిగా నన్నడిగిన నేరికి బదులుచెప్పువాడను?

బలరా—మేమందఱ మొక్కసారి రాళ్ళదెబ్బలు తినలేదా?

కృష్ణు—కొంచెమాఁగుము! భయమేమియు లేదు. ఈవర్షమిప్పుడే తగ్గిపోఁగలదు.

(రాళ్ళవాన పడుచున్నది.)

గొల్లలు—అమ్మయ్యో! రాళ్ళవాన మావెంటాడుచున్నది. బాబో! ఈదెబ్బలకుఁ దాళలేము. దేవుడా! ఇంకెంతైన బ్రతికిపోయెదము.

(గోవుల యార్పులు)

బలరా—కృష్ణా! ఏమి యూరకున్నాఁడవు?

గోపికలు—స్వామీ! మమ్ము రక్షించుటకిదియే సమయము!

కృష్ణు—అన్నలారా! అక్కలారా! భయమందకుడు. ఓరీ ఇంద్రా! కృష్ణుని కడనున్న గొల్లల నొంచుట సులభ మనుకుంటివేమో పొరఁబడితివి?

శా. ఓరీ! గొల్లలు వెఱ్ఱిగొల్లలని నీ ♦ వుద్రేక సంరంభివై
కారుణ్యంబును మాని వృద్ధజనులుం ♦ గాంతామణుల్బాలురున్
ఘోరార్తింబడికుంద; భీతిఁగలఁగన్ ♦ గోయూథముల్; రాళ్ళవా
పై రువ్వఁగ, భవదీయమేఘవితతిం ♦ బంపించితే! దుర్మతీ!

ఉ. పంపిన నీదుమేఘము ల ♦ పారముగా శిల లెన్నొ మాపయిన్
నింపినఁ, గాఱుచీఁకటులు ♦ నిండినఁ జేరి మహాబలంబు బ
ల్తెంపుగ వీచినన్, యశని ♦ తీవ్రతతో పయినాడుచున్న మా
కొంపలు గూలిపోయినను ♦ గొల్లలు లొంగరు నీకు నింతయున్.

చ. బలముగలాఁడ నంచు సుర ♦ పట్టము నొందినరాజ నంచు, నా
పిలుపున నెల్లలోకములు ♦ భీతిఁ గలంగెదునంచు, వజ్రముం
గలుగు నటంచు నీవకట ♦ గర్వముతోడఁ దలంచితేమొ? నా
చెలులగు వీరి నేమియును ♦ జేయఁగఁజాలవు నీబలంబునన్.

శా. లేరే, యింద్రులు మున్ను, దేవతలఁ బా ♦ లింపంగ? యాగాళిఁ గై
కోరే! వారలు నీవలెన్ జనులపైఁ ♦ గోపించి, యీపాప సం
చారం బెగ్గనిగోగణంబుల వడిన్ ♦ జంపంగ రాలుఱువ్వఁగా
కారిల్లెన యెఱుఁగనే సురపురీ ♦ రాజేంద్రులం జెప్పఁగన్.

ఉ. నాయెడఁ గోపమూని సుర ♦ నాథుఁడవయ్యును నన్ను నేమియుం
జేయఁగలేక దీనులగు ♦ చిన్నల వృద్ధులఁ జూచి వీరిపై
నేయఁగఁబూనినావహహా! ♦ యేమని చెప్పుదు నీదు శౌర్యమున్,
న్యాయము, దోషి నవ్విడచి ♦ యందఱి నేచుచునుండఁ బాడియే.

ఉ. గొల్లల నొంపఁజాలితిని ♦ కోరిక దీరెఁగదా యటంచు నీ
వుల్లసమాడకేని చట ♦ నుండఁగ గొల్లల కెగ్గురాదు వే
పల్లెయు, నిండ్లుఁ బోయినను ♦ భద్రము సేసెదఁ జూడు వీరి, నీ
వెల్లియు నాపయిం గురియు ♦ మిచ్చ తెఱంగున రాలవానలన్,

(వెనుకకుదిరిగి తనవారినిజూచి.)

తే. గీ. భయముఁ జెందకుఁ డింక మీ ♦ పయిని రాళ్లు
గురియు నంచు నేనిదిగో యీ ♦ గిరివరంబు
నెత్తి గోవులకును మీకు ♦ నెల్లరకును
బట్టుఘాఁడను దగునాత ♦ పత్రముగను.

రండు, నాతోడరండు. నేనుండ మిమ్మావజ్రియేమి చేయఁ గలఁడు?

బలరా — తమ్ముఁడా! ఏమనుచుంటివి? ఈపర్వతమునెత్తి మాకు గొడుగుగాఁ బట్టెద ననియా?

అందఱు — మాధవా! మముఁ ద్వరగా నెందైనఁ గొనిపొమ్ము. ఈరాళ్ళ దెబ్బలకుఁ దాళఁజాలకున్నాము.

కృష్ణ — వేఱుగా శంకసేయక నాతోడరండు. (పర్వతమును సమీపించి) పర్వతరాజమా! నీవిన్ని దినముల నుండియు మాగోవులకు వలయునంత కసవు నిచ్చుచుండుటచేతనే గాక, మీపర్వతకులమున కంతకును శత్రువగు దేవేంద్రుఁడు నావారిని నిలువనీకుండుటచే నీయుదనున నీవు తప్పక మాకుఁ దోడ్పడి యుపయోగకారి వగుదువుగాక!

తే. గీ. గిరివరా! రాళ్లుమాపైని • గురియుచుండ
నేను నిన్ను ఛత్రంబుగా • నెత్తుచుంటి
చలనమందకే కెంగేలి • చివర నిలిచి
హిమశిలల నాపికైలాస • సమతగనుము.

(గోవర్ధనము నెత్తుచున్నాఁడు.)

సంజ — మన కృష్ణునికేమైనఁ బిచ్చిపట్టినదా! ఇదేమిపర్వతము నెత్తఁ బోవుచున్నాఁడేమి? ఆ! ఆ! ఆ! అట్లు నిజముగా నల్లలనాడి లేచునది పర్వతమేనా! ఆ! ఆ! నాకన్నులు సరిగాఁ జూచుచున్నవా? నాకుఁగూడ మనోభ్రాంతి కలుగలేదు గదా!

(అందఱు నాశ్చర్యమునుఁ బొందుచున్నారు.)

బలరా — మనము చూచునదంతయు నిజమే! మనల రక్షింప భగవంతుఁడగు శ్రీకృష్ణుఁడిట్లు చేయుచున్నాఁడు. సందేహింపకుఁడు. మొదట నామహాత్మునికి నమస్కార మొనర్చుఁడు.

(అందఱు జాగిలఁబడి మ్రొక్కి లేచుచున్నారు.)

కృష్ణు—నాగోపకులారా! వెలుపల నింక నాలసించినచో మీపయిని రాళ్లు మఱియుఁబడును. తడయక లోపలికి రండు.

నందు—నాచేతులపై బెరిఁగిన చిన్నికృష్ణుఁడే యీపని చేయుట! ఓరీ! రామా! నీబుద్ధికూడ భ్రమఁ జెందలేదుగదా!

1 గొల్ల—ఆపెద్ద గట్టంతయు మాకృష్ణుని చిటికెనవ్రేలిపై నిలిచి యున్నదే!

గోపి—చూడు మాపర్వతమెట్లు కదలక నిలిచియున్నదో!

నందు—మన చిన్నికృష్ణుఁడే!

కృష్ణు—మీరింకను వెలుపల నిలిచెదరేల? దీనిక్రిందకు రండు. బాలుఁడనై బలముచాలక దీనిని మీపై విడిచెదనేమోయని భయ మందుదురేమో? ఆసందియము వలదు.

శా. "బాలుండీతఁడు కొండదాల్పనని మహా ♦ భారంబు సైరింపఁగా
జాలండోయని దీనిక్రింద నిలువన్ ♦ శంకింపఁ గాఁబోలదీ
శైలాంభోనిధి జంతుసంయుత ధరా ♦ చక్రంబుపైఁబడ్డ నా
కేలల్లాడదు బంధులార! నిలుఁడీ ♦ క్రిందం బ్రమోదంబునన్"

(భాగవతము)

అన్నా! నీవేగి గోవుల నీక్రిందకుఁ దోలుకొనిరమ్ము. అందఱు నాకడకురండు. (అందఱుఁ బర్వతముక్రింద కేగుచున్నారు.)

గొల్లలు—ఆహా! ఇక్కడ యెంత హాయిగానున్నదో!

ముసలిగొల్లలు—వెచ్చగనున్నది.

1 గోపిక—ఇఁకనిక్కడ భయములేదు.

2 గోపిక—అమ్మయ్య! హాయిగనున్నది. నిద్ర వచ్చుచున్నది.

1 వ గొల్ల—అవును ఈవానలో వెలుపలకు పోలేము.

2 వ గోపకుడు—ఇక్కడనే నిద్రపోవుదము.

అందఱు—అవును. పరుందము.

(అందఱు శయనించి నిదురింతురు.)

దేవేం—(తీవ్రతతో ప్రవేశించి.)

మంజరీద్విపద.

భూనభోంతరమెల్ల ♦ పూజ్యమౌననుచు
నేమసముద్రంబు ♦ లేకమౌననుచు
ముమ్మర గోపకుల్ ♦ మూడులోకములు
జలమయంబై సూర్య ♦ చంద్ర నక్షత్ర
వితతి పెన్నీటిలో ♦ వెతలందుననుచు
భీతిల్లి భ్రమజెంది ♦ బెదరి యీగొల్ల
లెల్లతల్లడమంద ♦ యీపర్వతములు
మారుమ్రోగంగ; నీ ♦ మహికంపమొంద
విద్యుత్ప్రకాశము ♦ వ్యాపించి యీజనుల
నంధులఁజేయుచు ♦ నంతటనిండు
సూర్యతేజమువోలె ♦ చూడంగలేని
జీవరాసులనెల్లఁ ♦ జీకాకుపఱుప;
"ఫెళు ఫెళ్లు" మనియొక్క ♦ పెట్టునభూమి
గోళంబుపగిలెనా ♦ ఘోరార్తినంది
యాభీరజనులెల్ల ♦ నడలియార్వంగ;
పిడుగులు పడునంత ♦ పెద్దయుఱుములును
వ్రేపల్లెవారికి ♦ వెఱపుగల్పింప;
నంతలోఁజీకటి ♦ యతిసాంద్రమగుచు

పరిసరారణ్య భూ ♦ ప్రాంతముల్ గ్రమ్మఁ;
గోపులార్చుచువచ్చి ♦ గోష్ఠముల్ దూర
మంచురాల్వానయు ♦ మబ్బులుమెరపు
లశని తేజంబులు ♦ నంధకారంబు
ముప్పిరిగొన్న యీ ♦ గొప్ప మేఘముల
బలముతోఁ బగ మహా ♦ బలుఁడైన వాయు
దేవుండ! నీవునీ ♦ ధీరతఁ జూపి
ఘోరవాతాహతి ♦ కుధరంబు లదరి
చలియింప నిచ్చటి ♦ సకల భూజములు
గూఁకటివ్రేళ్ళతోఁ ♦ గూడి కూలంగ
శిలలు యెండాకుల ♦ వలెన పైకెగయఁ
నీగిరిగుహలన్ని ♦ యొనసి ఘోషిల్ల
యాభీరజనముల ♦ యాపల్లెయంత
ధూళిలోఁ గలసి యు ♦ ద్ధూతమై పోవ
నీవఁ గావలయును ♦ వెఱ్ఱిగొల్లలను
వారియావులను, వే ♦ పల్లెయు, మేఁత
బయళులు, సర్వంబుఁ ♦ బ్రబలుఁడౌ దేవ
నాథునియాగ్రహా ♦ నలముసఁ గూలు
దుష్టకీటకములై ♦ దురపిల్లవలయు
ఎల్లలోకములేలు ♦ నింద్రునినన్ను
తేలికపఱచి మ ♦ త్తిలియున్న గొల్ల
బాలుఁడీవానలోఁ ♦ బడికుందవలయు
వజ్రిపంతముదీర ♦ వరలంగవలయు

(అటు నిటుఁ జూచి) ఇప్పుడు నాకు సంతోషముగా నున్నది. మనసు కుదుటఁబడినది. గోస్తనముల గుంజుకొని బ్రతుకు నీచాభీరు లఁట! నన్నుధిక్కరించి బ్రతుకుటయట! ఎక్కడఁజూచినను వారలలో నొక్కఁడయినఁ గనబడకుండ నాశనమై పోయిరి. మేలయ్యె. (గోవర్ధన పర్వతమును జూచి) ఆ! ఇదియేమి! ఈపర్వతము నిజముగాఁ గదలు చున్నదేమిఁ కోపావేశములో నేఁజెప్పినట్లుగ, గాలిదేవుండీ పర్వతముల తోఁబాటుగఁ గులపర్వతములఁగూడఁ గదలించుచున్నాఁడేమి! గొల్లల శిక్షించుట తప్ప యది నాపనిగాదే! ఎలుకను బట్టుటకుఁ గొండత్రవ్వు టయా! ఓహో! ఇదేమి! ఈపర్వతముక్రింద గుహలో నెవ్వరో నరు లున్నారు. గొల్లలే! నన్నుఁ దప్పించుకొనుటకీక్రింద దాగియున్నవారు గొల్లలే! ఆ! ఎట్లు వారందఱును, వారిమందలన్నిఁటితోఁ గూడ నిందే యున్నారే! ఈపర్వతము క్రింద యంత పెద్ద గుహాయున్నది. కాదు. గుహకాదు. గుహకాదు. నేను బర్వతముల కన్నిఁటికి శత్రువు నగుట చేత నాకెదురై, వారినిఁ బోషించుటకీ గట్టుపైకెగిరి, వారిపై రాళ్ళఁ బడనీక కాపాడుచున్నయది. అదియెట్లు! ఎగురుట కాకొండ కేమైన ఱెక్కలున్నవా? మైనాకమొక్కటితప్ప తక్కినవన్నియు నాచేఱెక్కలు గొట్టఁబడి యుండలేదా. చిత్రము. (బాగుగఁ జూచి) అరే! ఆశ్చర్య ము! ఇంతపర్వతమును నిజముగా నాచిన్నబాలుఁడే యెత్తియున్నాఁడా? నాకనులు భ్రమచెందలేదుగదా? ఒక్కటికాదు. రెండుకాదు. వేయి కన్నులు; అన్నియు మోసపోయియుండవు. ఔను నిజమే! నన్నుధిక్క రించిన ఆబాలుఁడే యీకొండనెత్తి పట్టియున్నాఁడు. ఔరా! వీఁడొక మాయావియగు రాక్షసుఁడు. కాకున్న నీకొండ నెత్తిపట్టఁగలుగునా? కాని నేను వీనినింతటితో విడిచితినేని నేఁజేసిన యీప్రయత్నమంతయు నేమిప్రయోజనము! ముల్లోకములవారు నన్నప్పుడు "గొల్లల కోడిపో యిన యింద్రుఁడీతఁడే" యని గేలికొట్టరా! తప్పక వీనిపనిఁబట్టిగాని మ ఱల నేను స్వర్గమునకుఁబోవను. ఐన నింతపనిజేయుచున్న యీబాలుఁ డెవ్వఁడో ముందెఱుంగవలయును. కావున వీనితోమాటాడి, శిక్షింతు చెదను. (దగ్గరజేరి)

శా. ఓరీ! బాలక నీవెవండవు?

కృష్ణ— ,, ,, ఇట నీ ♦ వాగోరి, యంచెల్లరన్

జీరన్ వచ్చెదు నీవెవండవు?

ఇంద్రు— ,, ,, అమర ♦ శ్రీనేలి లోకాళి, నా

పేరేవిన్నఁ గలంగు నింద్రుఁడను—

కృష్ణ— ,, ,, నేఁ ♦ బెంపైన గోవర్గమె

వ్వారింగోరక మేపి యీయడవిలో ♦ వర్ధిల్లుగోపాలుఁడన్.

దేవేం—ఎట్లు? "ఎవ్వరినిగోరకయే నీవీయడవిలో గోవులమేపుచుప్నా నాయాజ్ఞలేకయే, చేయుచున్నావుగా? ఏమి నీగర్వము!

సీ. ఓరి? నీపేరేమి? ♦ ,, ,,

కృష్ణ— పేరులెన్నియొవేలు

గలవందులో నేది ♦ గావలయును?

దేవేం—(తనలో) ఆ! ఏమి వీనిపొగరు?

నీనివాసంబేద ♦ ,, ,,

కృష్ణ— ,, నిఖిల జగంబులఁ

జెలఁగుదు నాకొక్క ♦ నెలవులేదు

దేవేం— జనకుఁడెవ్వఁడునీకు ♦ ,, ,,

కృష్ణ— ,, ,, జనులకే జనకుఁడ

గాని నాజనకుండు ♦ గలుఁగఁడెందు

దేవేం—ఏమి నీతలబిరుసుదనము?

,, ఏరుచెప్పిరినీకు ♦ నీగర్వవాక్యముల్?

కృష్ణ— ,, చెప్పెదనేనాకుఁ ♦ జెప్పరెవరు

దేవేం— ,, నెత్తికెట్టితివేల ♦ యీకొండనీరీతి?

కృష్ణ— ,, గోవుల గొల్లలఁ ♦ గావఁగాను

దేవేం—,, అట్లొనర్చుటనాకు ♦ సహితముం జెలుఁగనే!

కృష్ణ— ,, యెఱిఁగియే చేసితి ♦ నేమిభయము

దేవేం—తే. గీ. దేవనాథుఁడు కోపింప ♦ దేవగణము
భయమునం దెడి నీకేల ♦ భయము లేదు?

కృష్ణ— నాకునేనాథుఁడను ♦ వేఱునాథుఁ డెవఁడు
నన్ను భయపెట్టఁగాలేడు ♦ సమ్మునిజము.

దేవేం—ఓరీ! వదరుబోతా! అమరేశ్వరుండ నగు నన్ను నల్పునిగా నెంచితివా?

కృష్ణ—కాని, గొల్లకుఱ్ఱనికంటె నెల్లెక్కువ వాఁడవు?

దేవేం—నేననిన నీకింతయైన లక్ష్యము లేకున్నదే! ఓరీ! యాగముమానుమని వీరి నేల బోధించితివి?

కృష్ణ—ఏల బోధింపఁగూడదు?

దేవేం—(తనలో) ఓహో! ఈనీచుఁడు నేనేమడిగినను సరియైనయుత్తర మీకున్నాఁడే? వీనితో నిఁక సామవాక్యములు పనికిరావు. (ప్రకాశముగా) వాచాటా! నేనిప్పుడీ పర్వతము నీచేతినుండి యూడఁబెఱికి యావలవైచి యప్పుడు రాళ్ళ మఱింత నీపైని నీవారిపైని గురియించిన నేమిచేయఁగలవు?

కృష్ణ—ఏదీ! మొదట నీగట్టు నాచేతినుండియెత్తుము. చూతము.

దేవేం—ఆ! నన్నింక నధిక్షేపించుచుంటివిగా? ఇదే నీపొగరడంచెద. (గట్టునెత్తబోఁగా నది కదలకున్నది) ఏమి యీగట్టు! నాకును గదలుటలేదే! "గొల్లవానికున్నంత బలమైన నీకులేద" ని నన్నెవ్వరు నవ్వరా! ఈపూన్కి నింతటితో విడువను. ఓరీ! నీవు బాలకరూపధారివగు మహారాక్షసుఁడవు. కాని నాయాగ్రహానలమున కాఁగలేవుసుమా! పర్వతమునెత్తఁజాలకున్న నావజ్రాయుధముతో నిన్నును నీవెత్తినట్టి యీగట్టును వ్రక్కలగునటు

లేసిన నేమిసేసెదవు? (వజ్రాయుధముతో నలుకంబోగా నంతయుం జీఁకటియగుచున్నది. రాళ్ళవాన గాలి నిలిచిపోవును).

(శ్రీకృష్ణాదులపై తెఱదిగును).

దేవేం—(తూలుచు వెనుకపడి) ఆ! నిజమా! కల్లయా! కలయా! మాయయా! మర్మమా! యంత్రమా! తంత్రమా! నిజముగా నాకు జ్ఞప్తికివచ్చు చుండగములన్నియు నేనేచేసితినా? శ్రీకృష్ణావతారతేజుఁడగు జగన్నాయకున కింత యొగ్గుదలఁచినది నామనసేనా? ఇతరులదా? లేక యిది యంతయు వట్టి భ్రమయా? కాదు. కాదు. నిజమే. మాయయ్యను దూషించినదీ గర్వోష్ఠి వదనమేనా? మానాథునకెదుటఁ జాగిలిపడక మొండికొయ్యయై నిలిచినదీ దుష్టతనువే? ఆతనిపై రాళ్ళుగురిపించినదీయింద్రుఁడే? మమ్ము నెన్నియోసార్లు కాచిన మహాత్మునిపై వజ్రము నెత్తిన వీకృతఘ్నుని హస్తములే? అవును. అవన్నియునీవే! ఆదుష్టుఁడను; ఆద్రోహి; ఆకృతఘ్నుఁడు; ఆపాపి; ఆనీచాతి నీచుఁడీయింద్రుఁడే; బృహస్పతీ! నీమాటనైన నేలవినకుంటిని? విని యుండిన సర్వేశ్వరునకింత దగ్గఱగవచ్చియు, దూరమైయుండనే! పాదములఁబడి పూజలొనర్ప సమయమువచ్చినను, దుష్టరాక్షసునివలె నాతనిపైఁ జేయియెత్తి యుండనే? ఏలవిందును? నా పాపకోపము నాతల నావరించియుండ, గురుండవగు నిన్ను ధిక్కరించి పంపుదునుగాని సద్బోధనల విందునా? మేఘదేవతలారా! మీరు నేఁజెప్పినట్లేల చేసితిరి? మీకైనఁ దెలియలేదా? నేఁజెప్పినట్లు రాళ్ళఁ గురియకున్న, నేను మిమ్మేమి చేసి యుండఁగలను? మీకు నిజమగు నధికారి యాయయ్యయే కదా! ఔను? నాకర్మమిట్లుండ మీరేల యన్యథా వర్తింతురు? వజ్రాయుధమా! నేనిన్ను నాస్వామిపై నెత్తినను, ఆతనికేహానియుఁ జేయకుంటచే, నీవు నాకు సన్మిత్రుండవుసుమా? నీమేలెప్పుడును మఱవను. ఛీ! నిముంబొగను

చున్నాను. నీవు శ్రీకృష్ణపరమాత్మకు హానిచేయఁగలవాఁడవా? ఎట్లు! నినుబోటి వేకోటులైన నాతని కొనగోటినంటఁ గలవా? అట్లు నిన్నెత్తినప్పుడు పాపినగు నన్నేల తెగనటక లేదు? శ్రీ! నీవు నాకు మిత్రుఁడవుకావు. శత్రుఁడవే. గోవర్ధన పర్వతమా! నీవతిపూజ్యుఁడవు. పూజ్యుఁడవు. నాకుఁ బరమ మిత్రుఁడవు. శ్రీపతి కెంగేలిపై నిలుచు భాగ్యమున్న కొండలకబ్బునా? అతనిని, అతనికిఁ బ్రియులగు గోపాలురను, గోపులను గోపాడు పుణ్యమున్న రాళ్ళకుఁ బట్టునా! నేనిన్నాతని చేతినుండి యూపఁ జెలుకఁ జూచినప్పుడు నీవు నా చేతికి రాకుంటచే నాకుఁ బరమ మిత్రుండవు. అయ్యో! నాకు వాలికున్న బుద్ధియైన లేకుండఁ గదా! నేఁ గుటిలించిన మంచుశాల్లామహాత్మ్య మేమి చేయఁ జూకున్నాను, నాతని గోపులను, గోపాలురను నెంతగా బాధించినవో! అందుచేత నాపై నాతని కెంతయాగ్రహము వచ్చెనదో! అక్కటా! ఈపాపమునను సన్నాతఁడు క్షమించునా? ఈదుష్టుని దండగమును మదిలో నెంచకుండునా? అయ్యో! నా పరమాత్మయే కోపించిన నాకింక నేదిదిక్కు? ఏది మార్గము! ఏది స్వర్గము! ఏది దేవేంద్రత్వము! మాయయ్య ననురక్షింపనన్న నవన్నియుఁ గాల్పనా? ఇఁక నాకిన్నియు నెందులకు? హా! దేవదేవా!

ఉ. నన్నుల మాయ గప్పికొనెఁ ◆ గర్మవశంబున నిన్ను, శ్రీశ, నా
పన్నశరణ్య, దీనజన ◆ బాంధవ, గానక దోహబుద్ధినే
నెన్నియొయొగ్గు లాడి; మఱి ◆ యింతయుఁ జేసితి నెట్టిపాపినొ
మన్ననసేయు మంచడఁగ ◆ మానస మొప్పదిఁ కేమి సేయుదున్?

చ. చలఁగిన గర్వభారమున ◆ జిత్తమువందున మేలు కీడులన్
దెలియక చేసినాఁడ, నవి ◆ ధేయుఁడనై కడుఁగొప్ప నేరముల్
దలఁపకువానిఁ గోపమున ◆ దండన కర్హుఁడనైనను, కానినీ
వలుగక నన్ క్షమించి మహి ◆ తాంచిత సన్నుతబోధవాఁగదే.

ఉ. పతితముఁ బూని నీయెడలఁ • బాపము నింతఁగఁ జేసినాఁడ, నా
వంతయు సిగ్గులేక కను • వంచనఁ జేసియుఁ గావుమంచు నీ
చింతన యెట్లు చేసెదనొ • చెప్పఁగఁజాల మహాత్మ ద్రోహి యై
యెంతయు భీతిఁగొన్న సుతు • నెవ్వఁడుగాచును దండ్రి నీకెసన్.

శా. దేవద్రోహము భూమినెల్ల జనులుం • దేవేంద్రుఁడుం జెప్పు, సం
సేవల్సల్పఁగ నాకె చేయఁగను నేఁ • జిత్తంబులో నేర్చినా
దైవంబే మఱిలేదటంచుఁ దలఁచన్ • దర్పించి, యజ్ఞానినై
భావంబందున నిన్దలంపని మహా • పాపుండనై తిం గదా!

ఉ. నిన్నుఁ దలంపకుంత దన • నేర్పును లావుఁ దలంచి, గర్వమ
త్యున్నతుఁడైన వాఁడెవఁడు • నుద్ధతి నేపనిఁ జేయఁబూనినన్
సన్నుతిఁ గాంచనేరఁడఁట, • సారసపత్ర విశాలనేత్ర! ని
న్నెన్ని యొనర్ప వేగ నుతి • కెవ్వఁడు మూఢు జాలఁబులఁగన్.

ఉ. నాదురదృష్ట మీతెఱఁగు • నన్ గరువంబున నన్ను మాంపఁటన్
సోదరమూర్తివై సుదర • యంబును బ్రోవఁగ, దానిపైని
భేదముఁ జేసినట్టి దయ • పెంపును జ్ఞాపకముండకుండె, సం
పాదనఁ జేసితేనసుము • పాపవినాశన! భక్తపాలనా.

తే. గీ. అది సోమకాసురుఁడు తా • వేదములను
గొని, సముద్రంబులో దాఁగఁ • జని నిశాటుఁ
జంపి వాణీశునకుఁ దొలి • చదువు లిచ్చి
నట్టి మీనరాజును నెంతు • నధికభక్తి.

ఆ. వె. పాలసముద్రమునందుఁ • బడి మున్గు మందర
గిరిని మోసి మున్నుఁ • దరువనిచ్చి
యమృతమును జయంబు • నమరుల కిచ్చిన
కూర్మనాథు భక్తిఁ గొలుతు • నెపుడు.

సీ. లాలితనీలరో • లంబవేణీభార
మిరుల దిక్కులనిండఁ • బఱగఁజేయఁ
గలికివాల్గన్నుల • చలన విలాసంబు
ధీరుల మతులన్ని • సీరుపఱుప
లలిత వాక్చాతురీ • విలసనంబాకొన్న
జనుల వశ్యులఁజేసి • కొని చెలంగ
మృదుల పాదద్వయ • సదమల తేజంబు
పల్లవారుణకాంతి • బారఁదోల

తే. గీ. సోనిసౌష్ఠవంబును గాంచి • మానసముల
వేఱుతలఁపక ముల్లోక • వితతి మూఢ
సమ్మృత మమరులకును బంచి • నట్టి, రుచిర
దివ్యతరమూర్తి మోహినీ • దేవిఁ దలఁతు.

మత్తకోకిల.

ఘోరనీతిల మెల్ల మున్నతి • దారుణ ప్రళయంబునన్
ఘోరమౌ జలరాశిలోఁబడి • క్రుంగ ధారుణినెత్తి యా
సూరిముఖ్యా దనుజేంద్రునిన్ • దనగొప్ప కోరలఁ బీల్చుచున్
బోరి కూల్చినసూకరేశ్వరుఁ • పూజ్యబుద్ధిఁ దలంచెదన్.

సీ. నేత్రద్వయమునుండి • నెగడుకోపారుణ
కాంతికి రాక్షసుల్ • గడు వణంక
వక్రదంష్ట్రాంచిత • వదనగహ్వరఘన
గర్జనంబులకు జ • గంబు గదల
శితనఖపంక్తి కో • ణత మిగుల్చి, రాక్షసే
శ్వరరక్తధారల • వరుసఁ గురియ
జంఘపరిచ్ఛేదంబు • సంహృతాసుర నాథ
ఘనశరీరభార • మును వహింప

తే. గీ. బాదపల్లవములచెలువు ♦ బాలకుపకు
నమితభక్తి ప్రభావంబు ♦ నంత దెలుప
బ్రహ్మరుద్రాదిసురలకు ♦ భయముదోఁప
నసురఁదుంచిన నరసింహు ♦ నాత్మ నెంతు.

సుగంధివృత్తము.

జయము నంది మమ్ముల బలి ♦ చక్రవర్తి స్వర్గముం
భయములేక యేలుచుండ ♦ భంగపెట్టి యాలినిక్కఁ
రయముగాను గిరీంద్రలోక ♦ రాజ్య మేలఁబంపె, యే
దయను వామనుండు బ్రోచెఁ ♦ దలఁతు నట్టికూరిమిన్.

ఉ. క్షత్రియుఁ డెవ్వఁడో పితరుఁ ♦ జంపె నటంచును గోప మూనుచున్
క్షత్రియు లందఱం జెలఁగి ♦ సంహరియించుచు, స్వర్గభూమికిన్
క్షత్రియమూర్ధకోటి వరు ♦ సం బలుమెట్లను గట్టినట్టి యా
క్షత్రియహంత నెంతు నతి ♦ సాహసు భార్గవ రామనామకున్.

మాలినివృత్తము.

భానుకులంబునన్ బుట్టి ధరాసుత ♦ భార్యగఁ గైకొని, తండ్రి నిజాజ్ఞ
బూనయు నిల్వఁగఁ గాఁడవిం జని ♦ యంగనఁ గోల్పడి వానరులన్
వానరవీరుల సాయముతో ధర ♦ వాలిఁగఁ దున్ని, నిశాచరులన్
బూని ముదంబునఁ దెల్చిన రాముని ♦ పూజిత నామునిఁ నెంతు ముదిన్.

సీ. దేవకీవసుదేవ ♦ దివ్యపుణ్యఫలంబు
నందయశోదాభి ♦ నందనంబు
వరమునిమానస ♦ పంజరకీరంబు
వల్లవీజననేత్ర ♦ వైభవంబుఁ
గలుషరాక్షసమత్త ♦ గజసింహరాజంబు
దివిజహృత్సారసేం ♦ దిందిరంబు
సజ్ఞానకావన ♦ హరణాగ్ని తేజంబు
పుణ్యజనాళీప్ర ♦ పూజితంబు

తే. గీ. నయిన కృష్ణావతారము ♦ నందు నున్న
నిన్ను నెఱుఁగంగలేక యే ♦ మన్న నలఘు
జేయకుండఁగ నేరముల్ ♦ చేసినాఁడ
ఘోరగర్వాంధతామస సం ♦ చారినగుచు.

మహాత్మా! ఆపద్బాంధవా! శాంతగుణప్రధానా!

ఉ. క్రూరులఁ జాపి సజ్జనుల ♦ గుం దగు మేలొనరించి కావఁగా
ధారుణి నెత్తి తిన్నియవ ♦ తారము లింక మరెన్ని యెత్తెదో
నేరెఱుఁగంగలారు భవ ♦ దిద్వ్యతేజంగు నెఱుఁగఁ జాలఁగా
నేరరు బ్రహ్మరుద్రు లిఁక ♦ నేనన నెంతటివాఁడ మాధవా!

చ. నిరతము ధ్యానయోగమున ♦ నిష్ఠనెయింత జరించుచు వారలే
యెఱుఁగరు నీమహామహిమ ♦ నెప్పుడు నాలుగు బిడ్డలుగా భూసర
బుచుఁ నాకభోగముల ♦ నంది మదాంధతఁ గృత్తి ఘోరసం
సారమ్ము సాగరంబునను ♦ సాగెడినే నెఱుఁగంగ నేర్తునే!

కారుణ్య, నోదూర్తజన దోషనివారకా! సామనవినాశము.

చ. ఎఱుఁగక చేయుతప్పిన మ ♦ దెంతటిదైనను, దీనపోషణా
చరణుఁడ వార్తబంధుఁడవు ♦ సర్వజగత్పరిపోషకుండవుగా
గరుణమెయిన్ క్షమింపఁదగు ♦ గాని కనుక్ గుపితుండవైన, నా
కరణిఁ జరించుమూఢులకుఁ ♦ గల్గునె జీవన మెఱుఁగంబునన్.

ఇట్లు లోకరక్షకుండవైన నీవే కోపించినయెడల నాకెంక దిక్కెవ్వఁడు! తండ్రియే కోపించిన బిడ్డ లెందుఁ దలదాచుకొనఁ గలుగుదురు?

ఉ. తండ్రివి మాకుమూర్తులకుఁ ♦ దండ్రివి లోక చయంబునంతకున్
దండ్రివి మాకు నెల్లరకుఁ ♦ దప్పుల నెన్నిటి మేముచేసినన్
దీంద్రత గోపమూని మము ♦ దిట్టుట కొట్టుటమాని, సత్కృపన్
దండ్రి! హితంబుతో సుతుల ♦ తప్పులు గావక కోపగింతువే?

తే. గీ. నీవు కోపము పూన • నిల్వ వేఱొక చోటు
లేదు మాకు, నెచట • నాదరణము
కలుగ దఖిలలోక • కర్తవీ వెచటను
జేర మేము నీదు • వార మయ్య.

అయ్యయ్యో! ఇంకను మాయయ్యకు నాపై నలుక పోలేదా? కృష్ణా! మాధవా! భవత్కరుణాతేజః ప్రసారమున మదీయాజ్ఞానాంధకారముదొలఁగింపుము. లేకున్న నాకు వేఱు శరణంబు లేదు. నాయొనర్చిన దానికై నేనందుచున్న పశ్చాత్తాప మింతయని చెప్పుటకు నానోరు చాలకున్నది. ఏననేమి? నామనస్సునఁగల దంతయుఁ దెలియఁజాలిన నీకు నేనోటితో వేఱుగఁ జెప్పవలెనా? అంతయు నీవెఱుఁగుదువు. నీకుఁ దెలియనిది లీలావిభూతియందును, నిత్యవిభూతియందు మఱి యెందును లేదు, కావున నీకుఁ బ్రియుఁడై నీయనంత మహాత్మ్యమెఱుంగఁ జాలినవాఁడే మహాత్ముఁడు. నీపాదపద్మము లాసించు భూమియే పుణ్యభూమి నీకైంకర్యమున కుపయుక్తమగు నేపదార్థములైనను సార్థకములే; తదితరములు నన్నుఁబోలు జ్ఞానశూన్యులచే నుపసంచయా దృణప్రాయములు.

సీ. నీకు వందన మిడ • లేకున్న జగములఁ
గలఁగింపఁదగు బాహు • బల మదేల?
నీచింత లేకున్న • నిష్ఠాగరిష్ఠతఁ
దవిలి చేసెడి గొప్ప • తపసు లేల?
నీపాదజలజసా • న్నిధ్యమునను వ్రాలి
శరణు వేఁడనిపది • శిరము లేల?
నీమూర్తిదర్శించునింపు • సంతోషంబుఁ
గాంచకుండిన వేయు • కన్ను లేల?

తే. గీ. నీకుఁ బ్రీతికరమైన కార్యము ♦ లెన్నరపనట్టి
ధనము లేల? రాజ్యంబేల? ♦ ధైర్యమేల?
నీకు భక్తుండుగాక యే ♦ లోకమునను
జననమందిన పూరుషు ♦ జన్మమేల?

శ్రీహరీ! నీదయ లేకున్న నాకీస్వర్గరాజ్య మొదవునా? నాక భవము లెందునకు? ఇంద్రత్వ మెందునకు? దేవేంద్రత్వ మెందునకు? కాళ్యాణా? నారాయణా! వాసుదేవా! నీవు నన్నిప్పుడు కరుణింపకుండిన ... నేటింటేయుండి కల్పాంతముదాక నాప్రాణములు ... ఫలప్రదమైన నీపుణ్యచారిత్ర సంకీర్తనము చేయుచుండెదను. అప్పటికైన నీకృప రాదా! అప్పటికైన నాపాపము లంతరింపవా? అప్పటికైన నా కోపము శమింపదా?

సీ. మకరంబుతోఁ బోరి ♦ మరణింపఁగానున్న
కరిరాజుఁ బ్రోచిన ♦ కరుణ యేడ?
దుర్వాసునస్త్రంబుఁ ♦ దునిమి యాయంబరీ
షునృపాలుఁ గాచిన ♦ సరణి యేది?
దుష్టుండైన సుమాలిఁ ♦ దోలి మక్కొల్లరఁ
బనియుంగఁ జేసిన ♦ దయయు నేడ?
యమకింకరులు పట్టి ♦ నట్టియజామీళ
న్నాముఁ గాపాడిన ♦ ప్రేమ యేది?

తే. గీ. యేది ప్రహ్లాదు, నారదు ♦ నింక వాయు
నందనుని, శుకయోగిని ♦ నాకుజముని
వర్యు; నలవిభీషణునింక ♦ భక్తజనుల
నోట్లకాలఁది రక్షించిన ♦ కూర్మి పెంపు.

అకటా! గోపికానాథుని దయ నాపై నెప్పటికిని రాదేమో! అట్లు ... నా! అతఁడు దీనవత్సలుఁడే! (యోచించి) ఓహో! తెలిసినది. విశదమైనది. ఓరీ! దేవేంద్రా! నీచా! నీ వెంత గర్విష్ఠుఁడవు! శ్రీకృష్ణ

ఒక బ్రహ్మాండంబును బోషింపఁ జాలిన బలవంతుఁడవా! నీకొక కార్యమా యేమిగాదు. వేయివార్లు అగ్నివృష్టి గురియఁ గల్గినను నా మహామహుని పాదరేణువునైనఁ గదల్పఁ గల్గుదుమటరా! నీవు నొప్పించినది యాతని కతిప్రీతికరంబులగు గోపాలక గోధనంబులను, అందుకొఱకే యా దేవదేవుని కింత యాగ్రహము కలిగినది. లేకున్నఁ గలుగనే కలుగదు. ఆతఁడాశ్రిత వర్గములగు గోధనములను, గోపాలురను నొప్పింప నుండిన నీపై నాతఁడు కోపించియే యుండెను. కావున నీవిప్పటికైనను లోనై యార్తినొందిన గోపాలురను గోవులను క్షమింపఁ వేఁడుకొనుము. అప్పుడు నీపై నీయయ్యకుఁ గరుణ వచ్చును. ఔను నిజము. అట్లు చేసెదను.

సీ. మునుల కందఁగరాని ♦ ఘనుని నెయ్యుని గాఁగఁ
బడసిన గోపాల ♦ బాలురార!
బ్రహ్మకైనను లేని ♦ పరమేశు సంసేవ
గలిగిన గోపికా ♦ కాంతలార!
హరి కరాబ్జముతో మిమ్ము ♦ నిరతంబుఁ గాపాడ
సురభాగ్యనిధులైన ♦ గోవులార!
వైకుంఠవాసుఁడు ♦ వరలు నా యూరనే
మనుచున్న వ్రేపల్లె ♦ జనములార!
తే. గీ. వినుఁడి కోపినై నేమిమ్ము ♦ వెతలఁ బొంద
జేయ రాళ్ళను గురిపించి ♦ శ్రీహరియెడ
గొప్పనేరము సలిపితిఁ ♦ గూర్మి నన్ను
వే క్షమింపరె పంతముల్ ♦ వేయు నిఁకను.

(నమస్కరించును. తెరయెత్తఁబడఁగా అంతటను వెలుఁగనగు గోవర్ధనగిరి గుహలో నిద్రించు గోపాలురు; గోపికలు; గోవులు; వగైరా. మేల్కొనుచు క్రమముగఁ గనఁబడుదురు.)

దేవేం—ఎట్లు! నిజముగా నాభాగ్యము పండెనా! నా శ్రీకృష్ణుని, నా చిన్నికృష్ణుని, నా నల్లకృష్ణుని, గోపికానాథుఁడగు శ్రీకృష్ణుని సర్వలోక పూజ్యుండగు నాకృష్ణుని జూచు భాగ్యమబ్బెనా!

ఉ. శ్రీహరి! నీపదాబ్జములఁ • జిత్తమునన్దలపోసి కార్య సం
దోహము లెల్ల నిండుమతి • తోడుత నీపరమంచు నెంచియే
మోహమునందుఁ గ్రుంకక రయ • మూర్ఖునికెనయంబునంచి వే
రూహలఁబోకయున్న విమ • లోన్నతి సౌఖ్యపదంబులందరే!

ఉ. ఎవ్వఁడు లోకసంచయము • నెప్పుడు కూరిమిఁ బ్రోచు; నబ్జజుం
డెవ్వని పాదపద్మముల • నిచ్చ తెలియంగ భజియించి ధీయుతిన్
నివ్విటలంగ సృష్టిగడు • నేవపులోకమతెఁ జేయుఁజాలునే
నవ్విభు పాదపద్మముల • నత్యనురాగముతో భజించెదన్.

ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! (శ్రీకృష్ణుని పాదములపైఁ బడును).

కృష్ణు—దేవరాజా! వందనములు! వందనములు! తాము నా పాదాభివందనము చేయుట తగునా? ఇది పెద్దలుఁ జూచిన నన్ను నిందించెదరు. దయయుంచి లెండు. (లేవనెత్తి) ఇప్పుడు జరిగిన పనికై మీరు వగవకుఁడు. మహాసిద్ధులకును చాలకాలమునాఁటి నెయ్యులముగదా?

దేవేం—కృష్ణా! నీతో నెయ్యుఁడగా నుండదగినవాఁడనా? నీ భృత్యుండను.

కృష్ణు—అట్లిప్పటికి సెలవీయఁజనదు. తాము సర్వలోక పూజ్యులు. తమయుత్సాహము కొఱకే చిత్రతరనాటకము మాచే నాడించితిరి. అంతియేగాని వేరేమియున్నది?

దేవేం—(నవ్వి) దేవదేవా! ఏనాటకమెవ్వరిచే నాడించుటకును సర్వ జగన్నాటక సూత్రధారివగు నీవ సమర్థుఁడవు. సర్వకర్మంబులు నీవిలాసమున కొఱకు శ్రీకృష్ణావతార నాటకంబున లోక శాంతి

కఠినమగు ఘోరరాక్షస సంహారాంకములయొక్క ప్రదర్శనమునకై దేవతలను పేరిటకవర్గ మెదుకుచూచుచున్నది.

కృష్ణ—మిత్రులగు దేవరాజు సంకల్పసిద్ధులు.

దేవేం—స్వామీ! మిత్రుఁడనని నన్ను గౌరవించితివి గావున, నామిత్రత్వము చాటించుచు నీకొక మేలువార్త నెఱింగించెదవినుము.

తే. గీ. నీదు సహతేజయాలక్ష్మి ♦ నీకు ప్రియము
సేయఁగాఁ, గుండినేశుని ♦ చిన్నితనయ
యై జనించె నీయవతారమందు ♦ వినుము!
రుక్మిణీనామలాలిత ♦ రూపవిభవ
నామోదగు సమయంబున ♦ బేర్మితోడ
భార్యగాఁగొని సుఖములఁ ♦ బడయుమీవు.

కృష్ణ—దేవరాజు దీనిచే ధన్యుఁడను.

దేవేం—మఱియునో దేవా! నీచే రక్షింపఁబడు నీవ్రేపల్లె ప్రజకు నావర మనావశ్యకము. ఐనను ఎవరుగావించిన మేలువు వారిచే చక్కఁబెట్టించుట నీతిపథము కావున,

తే. గీ. వరమునిచ్చితి హిమశిలా ♦ వర్షమునను
ముందునలె వీరలెల్లను ♦ మోదమునను
సర్వసంపదలను పసు ♦ సంఘములను
గలిగి సుఖములనెప్పుడుఁ ♦ గాంత్రుగాక!

కృష్ణ—కృతార్థులమైతిమి.

దేవేం—(మఱల కృష్ణునకు నమస్కరించి) స్వామీ! నేనాజ్ఞగొనియెదను.

కృష్ణ—చింతామణీ పీఠంబున భద్రులరగుడు.

(దేవేంద్రుడు నిష్క్రమించును).

కృష్ణు—(ఒక్కింతసేపు మురళీ వాయించి) తండ్రీ! తెల్లవారినది. లెండు. లెండు.

అందఱు—(మేల్కాంచి, ఒడళ్లు విఱచుకొని, ఆవులింపుచు దిక్కులు చూచి ఆశ్చర్యము నటింతురు).

నందు—ఓరీ! కృష్ణా! రాత్రి యెంత చిత్రమైన కల వచ్చినదిరా?

కృష్ణు—నాన్నా! ఏమది?

నందు—పెద్దరాళ్ళవాన నేడహోరాత్రములు కురిసినదట. మనలను గోవులను ముప్పతిప్పలు పెట్టినదట. వ్రేపల్లె కల్లోలమైనదట.

అందఱు—నాకు నట్టికలయే వచ్చినది. నాకట్టిదే వచ్చినది.

కృష్ణు—(నవ్వుచు) నాన్నా! నిన్నటిరేయి మీరందఱు స్వప్నము లెక్కువగా మెక్కుటచే పీడకల వచ్చినది. అదిగో! చూడండి. వ్రేపల్లె యప్పటియట్లు కలకలలాడుచున్నది.

గోపిక—నీవీకొండను యెత్తి ఘోరమైన రాళ్ళవాన కురియకుండగ పట్టినట్లు కల నాకువచ్చినది మాధవా!

అందఱు—ఔనౌను! నాకునట్లే. నాకునట్లే.

కృష్ణు—మేలు. మంచికల. నేనీపెద్దకొండనెత్తుటే! కలలోనైన నీకది వెట్టిగాదోపలేదా!

నందు—ఎట్లయిననేమి? అందఱము క్షేమముగానున్నాము. లెండు. లెండు. లేగలను, తల్లియావులవద్దకు తోలి పాలుదీయుడు. ఓరీ! పాలకుండల తెమ్ముడు. నడువుడు వ్రేపల్లెకు. పండుగ వంటలుండని, చాలసేపీగట్టుకొద్ద కూర్చొనాము.

బలరా—ఔను! తండ్రి! ఎట్టి యుత్కృష్టానుభవములును తాత్కాలమున నవే నిజములు. ఆపిదప అనుదినకార్యములకు మఱలునప్పుడా యనుభవములే స్వప్నతుల్యము లగును. ఇది లోకమర్యాద. కావున నిట్లగుగాక!

భరతవాక్యము.

ఉ. ధారుణిగర్వభారమున • ధర్మ మధర్మ మెఱుంగ కుండఁగా
నేరుమదీనులన్ వెతల • వింతయుఁగూర్పక, గోగణంబులన్
గూరిమిఁబ్రోచి మేఁతలిడి • గొప్పగఁగాంచుచు సర్వసంపదల్
నేర్పఁగ కృష్ణుఁడెప్పుడును • చిత్తములందున నెంత్రుఁగావుతన్

అందఱు—శోభాస్తు.

(నిష్క్రమింతురు).

తే. గీ. అఖిలలోకేశు సర్వజ్ఞు • నాదిపురుషు
శ్రీశు, గోవిందు, నచ్యుతుఁ, • జింతఁజేసి
వ్రాయఁగల్గితినాటక • రాజమును
వాసిగ్రాసి సన్నిధియును జేయు • వలయునపడఁ.

శ్రీశోభనాద్రిశాస్త్రి విజయనగరము.

శ్రీరామార్పణమస్తు.

శ్రీశోభనాద్రి లక్ష్మీనృసింహస్వామినేనమః

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పేజి.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
2	16	శాష	భాష
3	6	[illegible]	[illegible]
2	23	గిరము	[illegible]
5	7	వైనను	వైనను
7	1	[illegible]	[illegible]
7	23	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
12	25	[illegible]	[illegible]
13	12	[illegible]	[illegible]
15	18	శక్ర	శక్రు
22	15	నాధు	నాథు
23	8	[illegible]	[illegible]
23	15	[illegible]	[illegible]
27	3	[illegible]	[illegible]
28	18	[illegible]	[illegible]
28	19	[illegible]	[illegible]
28	20	[illegible]	[illegible]
40	14	[illegible]	[illegible]
43	5	[illegible]	[illegible]
46	6	[illegible]	[illegible]

పేజి.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
48	10	సుగు	దుసు
50	2	సంత	షంత
50	13	[illegible]	[illegible]
52	13	[illegible]	[illegible]
54	7	భస	భప
54	23	[illegible]	[illegible]
54	25	[illegible]	[illegible]
56	7	గోవా	గోనా
58	5	[illegible]	[illegible]
58	13	[illegible]	[illegible]
59	7	[illegible]	పపు
59	8	[illegible]	[illegible]
59	10	[illegible]	[illegible]
59	11	[illegible]	[illegible]
59	22	[illegible]	[illegible]
59	24	[illegible]	[illegible]